

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

ROK 2012

KVĚTA PROKOPIUSOVÁ

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

Katedra biologie a environmentálních studií

ODCIZENÍ ČLOVĚKA PŘÍRODĚ
HUMAN ALIENATION FROM NATURE

Autor diplomové práce: Květa Prokopiusová

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Kateřina Jančaříková, Ph. D.

Studijní obor: Učitelství pro I. stupeň ZŠ

Forma studia: prezenční

Brandýs nad Labem 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením PhDr. Kateřiny Jančaříkové, Ph.D. a že jsem citovala všechny uvedené zdroje. Prohlašuji, že odevzdaná elektronická verze diplomové práce je identická s její tištěnou podobou. Souhlasím se zveřejněním diplomové práce podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů.

V Praze dne

Podpis:

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí diplomové práce PhDr. Kateřině Jančaříkové, PhD. za cenné připomínky a rady při zpracování diplomové práce. Rovněž děkuji ředitelům/ředitelkám a pedagogům prvního stupně na základních školách v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi za poskytnutí prostoru k vlastní výzkumné práci v průběhu vyučování.

A závěrem bych ráda projevila uznání mé rodině, blízkým známým, přáteli a kamarádům za zpětnou kontrolu, podporu a shovívavost při psaní diplomové práce.

Obsah:

Abstrakt	6
Abstract.....	7
Úvod	8
1. Teoretická východiska práce	10
1.1 Co je to příroda, vztah k přírodě?	10
1.2 Vývoj vztahu člověka k přírodě.....	13
1.3 Působení pobytu člověka v přírodě - rekreace	18
1.3.1 Zahrádkářské osady	20
1.4 Dítě a příroda kolem něj.....	22
1.4.1 Záměr organizací - ekocentra	23
1.4.2 Škola - výuka ve školní zahradě	25
1.4.3 Vliv rámcově vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.....	27
1.5 Výzkum odcizení člověka přírodě	29
1.6 Příčiny odcizení se přírodě.....	30
1.7 Důsledky vzdalování se lidí přírodě.....	31
1.8 Jak oddálit odcizování se přírodě.....	33
2. Vlastní výzkum.....	35
2.1 Vymezení cíle, úkolů a formulace hypotéz	35
2.2 Charakteristika a popis výběrového souboru	36
2.3 Metody	37
2.3.1 Dotazníkové šetření	37
2.3.2 Ohnisková skupina.....	38
2.4 Výsledky	40
2.4.1 Dotazníkové šetření	40

2.4.2	Ohnisková skupina.....	46
3.	Interpretace výsledků	51
4.	Diskuse	52
4.1	<i>Vyhodnocení stanovených hypotéz.....</i>	<i>52</i>
4.2	<i>Vyhodnocení dílčích úkolů (otázek) výzkumu</i>	<i>56</i>
4.3	<i>Porovnání sběru dat.....</i>	<i>58</i>
5.	Závěry	59
6.	Seznam použitých zdrojů	61
7.	Přílohy	I
	<i>Příloha I: Seznam všech základních škol Brandýs n. L. – Stará Boleslav.....</i>	<i>II</i>
	<i>Příloha II: Vzor dotazníku (1. varianta).....</i>	<i>III</i>
	<i>Příloha III: Vzor dotazníku (2. varianta).....</i>	<i>V</i>
	<i>Příloha IV: Víkendové dotazníky</i>	<i>VII</i>
	<i>Příloha V: Mapa města Brandýs nad Labem – Stará Boleslav</i>	<i>X</i>

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá odcizením člověka přírodě. Teoretická část si klade za cíl odpovědět, co je to příroda a vztah k přírodě. Dále popisuje, jak se vyvíjel vztah člověka k přírodě. Neopomene ani působení pobytu člověka v přírodě – rekreace a zahrádkářské osady. Také se zaměřuje na dítě a přírodu kolem něj. Hledá propojení se školou, ekocentry a Rámcově vzdělávacím programem pro základní vzdělávání. Pokouší se pohlédnout na příčiny a důsledky vzdalování se přírodě. Hledá odpověď jak oddálit odcizení člověka přírodě.

Vlastní výzkum zjišťuje, v jakých typech prostředí žáci pátých ročníků základních škol v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi tráví svůj volný čas. Zda město Brandýs nad Labem – Stará Boleslav nabízí žákům přírodní prostory, kde by mohly odpočívat, hrát si, provozovat sport atd. Zajímá se, s kým děti pobývají venku ve volných chvílích, kdo je jim společníkem nebo průvodcem.

Klíčová slova

Příroda, vztah k přírodě, zahrádkářské osady, střediska ekologické výchovy, ekocentra, výuka ve školní zahradě, environmentální výchova, Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.

Abstract

My thesis deals with human alienation from nature. The theoretical section aims to answer what is nature and relationship to nature. It also describes how the relationship developed between man and nature. Neglected to stay or work in human nature - recreation and gardening settlements. The thesis also focuses on the children and nature around them. Besides, my study is searching for links within school eco-center and framework of educational programme for elementary education. There occur attempts to look for the causes and consequences of running away from nature. Furthermore, the answer to delay human alienation from nature is being looked around.

A self-made research determines what types of environments the pupils in the fifth grade of elementary schools in Brandys nad Labem - Stara Boleslav use and spend their leisure time there. Whether the town Brandys nad Labem - Stara Boleslav offers to students natural space witch students may use for their relaxation and doing sports. The thesis is studying whom pupils spend their leisure time outside with and who is their partner or guide.

Keywords

Nature, relationship to nature, gardening settlements, environmental education center, eco-centers, teaching in the school garden, environmental education, framework of educational programme for elementary education.

Úvod

Přestože jsem vyrůstala jako „městske dítě“, od mala jsem měla možnost trávit volný čas v přírodě. Měla jsem příležitosti jezdit se třídou na školy v přírodě, každý víkend jezdit na kole se sestrami a tátou, či absolvovat pěší turistiku do koutů míst České republiky. Pamatuji si, jak jsem byla ráda za zastávky v lese, kde jsem s oblibou stavěla domečky z větviček a šišek. V průběhu cesty bylo velkým osvěžením pití ze studánky či sběr borůvek a lesních jahod.

V současnosti děti občas ani nemají tolik možností dostat se do přírody. V jejich oblasti nemusí být lesy, protože je vystřídala pole, sklady, průmyslové oblasti, atd. Ve městech mizí parky, natož lesoparky. Tu a tam bývá vysázen nějaký strom a květiny ale ani těch si lidé kolikrát nedokáží vážit. Myslím si, že děti z vesnice jsou na tom mnohem lépe. Ty se ven dostanou častěji. Většinou bydlí v rodinném domě namísto bytového domu. Někteří dodnes chovají dobytek a starají se o zahrádku u domu či malé políčko. Děti se tak naučí zaopatřovat zvířata a pěstovat rostliny, tak aby prosperovaly.

Tyto úvahy mě dovedly k zamýšlení se nad otázkou odcizení se člověka přírodě, která se stala inspirací pro téma mé diplomové práce.

V první části práce se zaměřím na teoretická východiska. První kapitola bude orientována na hledání odpovědí, co je to příroda a vztah k přírodě. Věnovat se budu vývoji vztahu člověka k přírodě. Rozeberu působení pobytu člověka v přírodě - rekreace. Neopomenu ani důležitost zahrádkářských osad. Důležité bude zaměřit se na dítě a přírodu kolem něj. To mě dovede k propojení s ekocentry, školou a Rámcově vzdělávacím programem pro základní vzdělávání. Dále poukáži na příčiny a důsledky vzdalování se přírodě. Na konci teoretické části budu hledat odpovědi na téma jak oddálit odcizení člověka přírodě.

Druhá část diplomové práce bude věnována vlastnímu výzkumu. Cílem bude provést průzkum na téma odcizení člověka přírodě, který bude navazovat na projekt s názvem Výzkum odcizení člověka přírodě prováděný řešitelem Zájmovým sdružením Toulcův dvůr z roku 2005. Zaměřím se na vybranou část Květy Jechové: Situace starších

školáků a Strejčkové s Kropáčkovou: Víkendové dotazníky. Budu zjišťovat v jakých typech prostředí žáci pátých ročníků základních škol v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi tráví svůj volný čas. Zda město Brandýs nad Labem – Stará Boleslav nabízí žákům přírodní prostory, kde by mohly odpočívat, hrát si, provozovat sport atd. Mým zájmem bude zjistit, s kým děti pobývají venku ve volných chvílích, kdo je jim společníkem nebo průvodcem.

1. Teoretická východiska práce

1.1 Co je to příroda, vztah k přírodě?

Předtím, než se začneme zabývat odcizením člověka přírodě, uvedeme si, jak se na pojmy příroda či vztah k přírodě dívají někteří autoři.

V antice byla příroda považována za živou. Středověk bral přírodu jako stvoření boží. V novověku je příroda chápána stále víc mechanicky a fyzikálně; je řízena zákony a jejím protějškem je myslící subjekt. Věda v 19. století dokázala, že součástí přírody je i člověk, a však z pohledu filozofie je příroda mimolidská přirozená skutečnost (Beneš, Bulis, Matoušek, Nevosad, Nevosad, 2002).

Příroda je pojem, kterému skoro všichni rozumí, ale jen málokdo ho dokáže definovat. Z pohledu ekologického se dělí příroda na živou a neživou. Do živé přírody jsou zahrnuty všechny živé organismy na zemi. Do neživé přírody patří horniny a nerosty, půda, voda, vzduch, světlo a teplo pocházející ze slunce.¹

Velmi často však bývá příroda chápána prostorově, jako část nějakého území (např. město, les). Přírodou rozumíme i to, co člověk stvořil. Je těžké vymezit přesně pojem příroda. Jan Krajhanzl tvrdí: „Není na čase si přiznat, že přírodu stejně vymezit neumíme, a přijmout, že vztah člověka k přírodě je vlastně vztahem k prostředí? V širokém slova smyslu se prostředí rozumí jako okolí jedince, okolí kulturní, sociální a environmentální i ekonomické. V užším slova smyslu pod pojem prostředí řadíme environmentální a materiální okolí života našeho jedince (Krajhanzl, 2008).

Výstižná formulace hesla příroda podle Strejčkové (2005, s. 73) se uvádí ve slovníku B. Kočího z roku 1929: „Příroda je souhrn sil a forem hmoty, nevyčerpatelný předmět lidského bádání. První a nejstarší vychovatelka lidstva. Výchova přírodou je stálá, důsledná, spravedlivá, neznající protekce, ani slepých vášní, ovšem ani soucitu,

¹ Wikipedie. [online]. *Příroda*. [Citace 24. 11. 2011]. Dostupné na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Příroda>.

milosrdenství, blahovlnnosti. Je sama o sobě únavně jednotvárná a pomalá, a proto vyžaduje um doplňování i soustavnou, promyšlenou a uvědomělou výchovu umělou“.

Pokud máme k něčemu vztah, znamená to, že se k někomu vztahujeme. Nějak se k něčemu vymezujeme, ať už kladně či záporně. Mít vztah k přírodě je proto něco zcela samozřejmého (Činčera, 2007). Vztah k přírodě a životnímu prostředí ovlivňuje environmentální chování. Kladný vztah k přírodě nezaručuje šetrné chování k životnímu prostředí. Odvíjí se od toho vlivu prostředí, osobnosti a vztahu k přírodě a životnímu prostředí (Krajhanzl, 2009).

Johanisová předkládá formy vztahu k přírodě podle Martina Bubera, který vztah k přírodě vidí ve dvou formách. První udává já – ty, kdy jsme nápomocní tomu druhému (přírodě). Druhou formou vztahu je já – ono, kdy ten druhý (v našem případě příroda) je použit k získání nějakého našeho vytyčeného cíle. V této době je u lidí vidět spíše vztah já – ono, kdy je příroda využívána jako zdroj. Člověk, který má vztah k přírodě formou já – ty, se snaží svým chováním přírodě co nejméně uškodit a uchránit ji špatným vlivům (Johanisová, 2007).

Každý člověk má odlišný vztah k přírodě, ale i různý přístup k životnímu prostředí. Tímto postojem, ekologickou etikou, vznikají neshody, co je vhodné a jakým způsobem ochraňovat prostředí. Ekologických etik je několik druhů. Antropocentrická etika vychází z toho, že nejvyšší hodnota je člověk. Příroda má sloužit lidstvu, které má právo žít ve zdravém prostředí. Člověk, s tímto přístupem, chrání přírodu s ohledem na svoji osobu, aby mu příroda mohla nadále poskytovat zdroje, ale současně sloužila i budoucím generacím. Extrémní forma této etiky nebere ohledy na další generace. Biocentrická etika má úctu k životu. Vychází z toho, že každý organismus má právo na život. Člověk se musí snažit o přežití největšího počtu zvířat a rostlin. Je brán ohled na biodiverzitu. Dle ekoncentrické etiky je příroda brána jako celek. Důraz se klade na rovnováhu ekosystémů a další zemské sféry. Smrt zde nepatří k životu, na rozdíl od biocentrické etiky.² Jedním ze zakladatelů ekoncentrické etiky byl Aldo Leopold,

² Meteocentrum.cz. [online]. Ekologická etika. [Citace 8. 2. 2012]. Dostupné na: <<http://www.meteocentrum.cz/zmeny-klimatu/filosofie-etika.php>>.

který napsal knihu *Zápisky z chatrče*. Popsal v ní kouzlo a hodnotu přírody ponechané nezměněné člověkem, i škody, které bezohlednost člověka krajině působí (Dostál, rok neuveden).

1.2 Vývoj vztahu člověka k přírodě

Vývoj Země a přírody trval přibližně 4,5 miliard let. Život je na zemi již déle než 3,5 miliard let. Na zemi vznikala různá prostředí, ve kterých začali existovat složití živočichové, například obratlovci, mezi které se řadí i člověk (Strejčková, 1998).

Každý organismus na zemi včetně člověka ovlivňuje své životní prostředí a musí každý den bojovat o přežití. Michael Scott ve své knize *Příroda a ekologie* napsal: „Veškerá energie k životu pochází ze Slunce.³ Je zachycována zelenými rostlinami a přeměňována v energii využitelnou jinými rostlinami a živočichy. Býložravci se živí rostlinami, predátoři loví býložravce a reducenti se živí jejich odumřelými těly, ale všichni musejí bojovat o přežití“ (Scott, 1996, s. 7).

Člověk žije v přírodě již od pradávna, ale v porovnání s délkou vývoje přírody je tento úsek nepatrný. Jeho působením na celou planetu Zemi se zabývají odborníci až s nástupcem člověka druhu *Homo sapiens* (období 100 – 125 tisíc let před naším letopočtem), protože předešlé žití generace člověka ve vztahu s prostředím považují za přirozené. Lidé si obstarávali jídlo sběrem přírodnin nebo lovem, proto tuto společnost charakterizujeme jako lovecko-sběračskou. Člověk působil na přírodu minimálně, tzv. vlivy lokálními, dočasnými a vratnými. Byl součástí ekosystémů. V této době lze považovat za největší zásahy člověka na přírodu vybití velkých savců (např. mamuti, koně) a vypalování vegetace na velkých plochách (Mezřický (ed.), 2005).

Konec doby ledové (přibližně před 10 – 12 tisíci lety) přinesl velký zlom v žití člověka. Lidé se rozšiřovali do dosud neobydlených částí, protože se oteplilo. Usídlili se na jednom místě a stavěli trvalá obydlí. Díky klimatickým podmínkám mohli skladovat úrodu, domestikovat vhodné rostliny a živočichy, vytvářet zásoby potravin. Prostředí se hodně změnilo, díky vystavění lidských obydlí člověkem. V krajině tak vznikala

³ Zástupci rodu *Rafflesia* jsou rozšířeni v tropických deštných lesích. Rostlina se silně redukovánými vegetativními částmi těla, nezelené, parazitující na kořenech, kmenech, a větvích dřevin (stromů, keřů a lián). Nemá stonek, listy ani kořeny (Beneš, Bulis, Matoušek, Nevosad, 2002).

pole, pastviny, které se staly novými ekosystémy, jež nemohly existovat bez energie dodávané člověkem. Člověk již na přírodu působil intenzivněji - změny byly regionální, dlouhodobé a mnohdy nevratné (Mezřický (ed.), 2005).

Významná změna spjata s lidským chováním k přírodě přišla přibližně před třemi sty lety s průmyslovou revolucí. Objevilo se využívání fosilních paliv, počátek konce trojpolního hospodářství, což bylo způsobeno objevem umělých anorganických hnojiv. Možnosti využití energie z fosilních paliv, která nebyla vázána na místa s dostatkem vody nebo trvalého silného větru, umožnila člověku ovládnout mnohem větší oblasti. Toto období nazýváme industriální, které umožnilo člověku působit změny trvalé, dlouhodobé až transgenerační (přecházející plnou silou i na budoucí generace) a v rozsahu globálním, tedy působícím na celou naši planetu (Mezřický (ed.), 2005).

Moderní průmyslová revoluce s sebou přinesla nové stroje. Rozvíjelo se vzdělání, informace se dostaly do celého světa a lidé mohli cestovat. Lidská populace je celkově zdravější a dožívá se vysokého věku. Nejsou tu však jen kladné stránky. Průmyslová revoluce zahájila rychlý hospodářský růst, který je založen na čerpání přírodních zdrojů. Mluvíme jak o zdrojích neobnovitelných (především nerostné suroviny), tak o zdrojích obnovitelných (zdroje dřeva, vody a zemědělské půdy). Tyto zdroje civilizace čerpá a využívá velmi rychle a hrozí tak jejich zničení (Moldan, 1997).

Celosvětový růst se neobyčejně urychlil po první světové válce, hlavně v 50. a 60. letech. Nehledě na to, byly nevratně čerpány přírodní zdroje a ničena příroda. Tím utrpělo i životní prostředí. Na konci 60. let si lidstvo začalo uvědomovat, že se bude muset něco změnit, že přírodní zdroje nejsou bezedné, že s velkými zásahy do přírody ničí vše s tím spjaté (rostliny, živočichy a ekosystém). Nejednalo se o jednu nebo druhou složku, ale o celé životní prostředí, protože bylo ohroženo v celém svém celku (Moldan, 1997). Zájmem jednotlivých států se stala ochrana životního prostředí. V 19. a 20. století začal vývoj mezinárodní ochrany životního prostředí. Uzavíraly se první mezinárodní smlouvy (Mezřický (ed.), 2005). Za předchůdce environmentálních smluv je pokládána Londýnská smlouva o ochraně fauny a flóry v jejich přirozeném stavu z roku 1933. Úmluva měla za cíl vytvoření národních parků, přísnou ochranu některých druhů divoké zvěře a regulaci vývozu loveckých trofejí.

Jako druhá pak následovala Washingtonská úmluva o ochraně přírody a zachování divoké zvěře na západní polokouli z roku 1940, která zajistila vznik rezervací a ochranu divokých zvířat a rostlin“ (Mezřický (ed.), 2005, s. 158).

Koncem šedesátých let 20. století bylo zahájeno koordinované mezinárodní opatření na ochranu životního prostředí. Příčinou bylo zhoršení stavu životního prostředí a následně zdravotního stavu obyvatelstva. Podnětem byly výsledky výzkumu, který zkoumaly růst nebezpečí pro ekosystémy v důsledku řady ekologických katastrof. Velký vliv měla i environmentální hnutí, která chtěla změny ve světě (Mezřický (ed.), 2005).

Stockholmská konference Spojených národů o lidském životním prostředí v roce 1972 zdůraznila ekologické ohrožení – negativní zhoršení prostředí. Jejím cílem bylo sledovat analýzu projevů a důsledků znečištění a jiné devastace a jejich příčiny. Chtěla u států dosáhnout racionálního využívání zdrojů a zlepšit životní prostředí koordinovaným rozvojem v souladu s potřebou chránit a zlepšovat lidské životní prostředí ku prospěchu obyvatelstva. V 70. letech se však objevily rozpory s prohlášením o ochraně prostředí a hospodářským rozvojem. Stockholmská konference důkladně nerozebrala negativní aspekty chránit prostředí ohrožené lidskou hospodářskou činností (Moldan, 1996).

V roce 1972 ustanovilo valné shromáždění Organizace spojených národů 5. červen Světovým dnem životního prostředí. Oslava tohoto dne je jedna z nejdůležitějších událostí v roce z pohledu ochrany a obnovy životního prostředí. Tato akce má lidem rozšířit povědomí o ekologických otázkách a poukázat na základní ekologické výzvy současnosti.⁴

V průběhu rozvoje si vlády vyspělých zemí uvědomovaly důležitost zachování avšak i zlepšení životního prostředí a ekosystémů. V roce 1983 byla utvořena Světová komise

⁴ Ekovýchova libereckého kraje. [online]. *Světový den životního prostředí – 5. červen*. [Citace 2. 10. 2011]. Dostupné na: <http://www.ekovychovalk.cz/redakce/index.php?lanG=cs&clanek=12480&slozka=7974&xsekce=8870&>>.

pro životní prostředí a rozvoj. Měla globálně zhodnotit propojenost životního prostředí a lidského rozvoje (Mezřický, 2005). Došlo se k závěru, že hospodářský rozvoj a účinná ochrana životního prostředí si nebudou konkurovat, nýbrž se budou vzájemně podporovat, pokud bude mít rozvoj trvale udržitelný charakter. Ve zprávě Světové komise pro životní prostředí a rozvoj nazvané „Naše společná budoucnost“ nalezneme dnes již klasickou definici: Trvale udržitelný rozvoj je takový rozvoj, který zajistí naplnění potřeb současné společnosti, aniž by ohrozil možnost splnění potřeb generací příštích (Moldan, 1996).

Všeobecného přijetí se pak myšlenka trvale udržitelného rozvoje dostalo na Konferenci Spojených národů o životním prostředí a rozvoji v brazilském Rio de Janeiro v roce 1992. Tohoto setkání, pod názvem „Earth Summit“ (Summit Země), se zúčastnilo přes 150 zástupců států. Světová organizace OSN o životním prostředí a rozvoji (UNCED) přijala deklaraci o životním prostředí a rozvoji, která uznala „nedělitelnost a vzájemnou závislost všeho na Zemi, která je naším domovem. Během této konference vzešly některé dokumenty. První uvedme tzv. Agendu 21, která obsahovala kapitoly jak dosáhnout trvale udržitelného rozvoje. Považuje se za jakousi „širokou definici“ tohoto klíčového pojmu. Druhým dokumentem byla Charta Země neboli „Deklarace z Rio de Janeiro o životním prostředí“ píše o odpovědnosti vyspělých zemích, které působí na ekosystém průmyslovou výrobou. V závěru se podepsalo prohlášení, kterým slibovali, že budou chránit „biodiverzitu“ – všechny rostliny a živočichy obývající Zemi (Mezřický (ed.), 2005; Scott, 1996 cit z Moldan, 1997; Moldan, rok neuveden).

V první polovině devatenáctého století vznikly kladné podmínky pro prosazení trvale udržitelného rozvoje. V prosinci 2000 proběhlo 55. zasedání Valného shromáždění OSN, které přijalo Rozvojové cíle tisíciletí, se ujednalo vyhodnotit desetiletou implementaci závěrů UNCED na Světovém summitu o udržitelném rozvoji (WSSD). Cílem bylo dojít k uznání tří pilířů udržitelného rozvoje, tzn. ekonomického, sociálního a environmentálního (Mezřický, 2005).

Strategické pojetí trvale udržitelného rozvoje bylo přijímáno po několik předchozích let nadnárodními organizacemi. Stále více byly potvrzovány principy udržitelného rozvoje i ekonomickou sférou. Na světovém summitu o udržitelném rozvoji, který

se konal v Johannesburgu v září 2002, bylo usneseno, že mezinárodní společenství bude pokračovat v nastolených kolejích udržitelného rozvoje. Důležitým mezníkem bylo přijetí Johannesburgské deklarace o udržitelném rozvoji a Implementačního plánu. Johannesburgská deklarace měla politicky podpořit udržitelný rozvoj a spolupráci skupin mezinárodního rozvoje - vlády, mezinárodní organizace a integračních seskupení, mezinárodní finančních institucí, státního a soukromého sektoru, avšak i aktérů domácích – občanské společnosti, zaměstnavatelů, odborů atd. Implementační plán vyhodnotil dosavadní plnění povinností Agendy 21, ale hlavně potvrdil platnost většiny nesplněných úkolů. Implementační plán nově vytyčil cíle v oblastech, jako jsou například vody, zemědělství, rybolov, ochrana životního prostředí (Mezřický, 2005). „Závěry WSSD jsou vodítkem pro mezinárodní společenství pro minimálně dvě nadcházející desetiletí 21. století a výrazným způsobem by měly ovlivnit prosazování udržitelného rozvoje a intenzivnější ochrany životního prostředí“ (Mezřický, 2005, str. 164).

1.3 Působení pobytu člověka v přírodě - rekreace

Velká část obyvatelstva, na celém světě, bydlí ve městech, která nejsou zdravým prostředím pro člověka. Ve městech je přemíra hluku, prachu, nedostatek zeleně a místa pro odpočinek atd. Z tohoto důvodu narůstá potřeba rekreace. Přírodní prostranství se tak zaplavují turisty, kteří chtějí načerpat sílu, dopřát si odpočinek a najít nezapomenutelné zážitky. Pro tyto turisty byly postaveny chaty, rekreační domy a hotely v horách, na venkově a při vodních nádržích. Na některých místech se najde příroda s velmi zachovalým prostranstvím, a proto jsou tyto lokality většinou chráněné krajinné oblasti. Na tato místa obvykle putuje nejvíce návštěvníků. Někteří z nich se v krajině chovají jako vandalové. Proto rekreanti mají zakázaný přístup do některých míst. Zvláště cenná místa jsou plně uzavřená, jiná jsou přístupná pouze po cestách, které mohou být zpřístupněny třeba formou naučné stezky. Tyto stezky mají návštěvníky seznámit s okolím a zajímavostmi, ale i vést k ekologicky vhodnému chování. Vše je děláno nenásilně formou hádanek a her. Dítě i dospělí mají možnost si vyzkoušet fyzickou zdatnost a obratnost na vytvořených překážkách podél stezek (Hadač, Moldan, Stoklasa, 1983).

Evropská unie na základě usnesení Evropského parlamentu z 3. února 2009 o volné přírodě v Evropě (2008/2210(INI)) se zasadila pro zmapování a zvýšení rozlohy tzv. divoké přírody. Z rozlohy České republiky je nyní asi 0,3% divoké přírody. Do budoucna by se měla tato rozloha zvýšit na 3%. V těchto oblastech by měl být umožněn volný pohyb osob, stanování a jiné volnočasové aktivity. V těchto oblastech by nesměla být vytvořena žádná velká výstavba, netěžilo by se zde dřevo.⁵

Velmi oblíbená je také zimní rekreace, především lyžování. V provozování tohoto sportu patříme k předním státům na světě. Lyžaři znamenají pro horské oblasti velkou zátěž. Lyžařům je umožněn pohyb do všech oblastí. To ruší zvěř, která v zimě potřebuje klid. Neposlušní běžkaři vybočují z cest a ohrožují tak polámaním dřeviny. Tam,

⁵ Hnutí DUHA. [online]. *Česká divočina*. [Citace 3. 3. 2012]. Dostupné na: <<http://hnutiduha.cz/nase-prace/ochrana-prirody/ceska-divocina/>>.

kde nyní stojí lanové dráhy, dříve rostl les, který se díky této radovance musel vykácet. Pokud se vykácená plocha uměle nezatravní, hrozí tak půdě eroze. Díky zhoršování životního prostředí ve městech se zájem o rekreaci zimní, ale i letní bude zvyšovat. Narůstající požadavky, které díky zvyšujícímu se životnímu stylu a změnami životního způsobu vyvstanou, je třeba řešit ze všech hledisek a velmi promyšleně. Je hlavní si uvědomit, že nejdůležitějším je především prostředí, ve kterém se takováto rekreace nejvíce odehrává. Důležité potom je, toto prostředí chránit pro rekreaci (Hadač, Moldan, Stoklasa, 1983).

Zelený kruh radí: „Kontakt s přírodou sice prospívá lidskému zdraví, ale často nepřispívá ke zdraví přírody. Významnou součástí vztahu k přírodě je proto vyhledávání takových příležitostí pro kontakt s přírodou, které představují co nejmenší zátěž pro životní prostředí (v duchu tzv. měkké turistiky) – jak z hlediska cestování za přírodou, tak i pobytu v ní“ (Rázgová, 2009, s. 18).

Dalším místem k odreagování a vybití energie je okolí řek a vodních nádrží. Najdeme zde velmi živý ruch. Chodí sem pejskaři, kteří dopřejí svému psímu mazlíčkovy koupel ve vodě. Maminky s dětmi, které jdou nakrmit labutě a kačeny. Někteří si u vodního toku rozloží deku a opalují se nebo koupou. V současné době vznikají v blízkosti toků cyklostezky, které naskýtají různé sportovní využití, jako například jízda na kole či na kolečkových bruslích nebo běh. Pokud budeme uvažovat jako Václav Cílek (2010), tak u nás není ještě tak vysoký podíl chudých lidí jako v jiných vyspělých zemích. Za čas se může stát, že se procento lidí s nízkým příjmem zvýší a my budou trávit dovolené v republice, u Vltavy, Labe nebo jiné řeky či vodní nádrže.

Krajina má vliv na náš vnitřní život. Krajina je jedním z našich učitelů. Učí nás nenápadným avšak samozřejmým věcem. Například nás vede k zdravému rozumu – očišťuje nás a regeneruje (Cílek, 2005). Pobyt v přírodě a turistika má mimořádně příznivý vliv na psychický a sociální vývoj dětí a mládeže a jeho socializační a preventivní význam z hlediska prevence sociálních deviací, včetně drogové závislosti, což dokazuje výzkum Petra Saka (realizovaný v letech 1995-1998 v rámci grantu MV ČR k problematice sociální deviace). Sak poukázal na skutečnost, že pobyt v přírodě a turistika nepřímo souvisí se sociální deviací. Sak bral v úvahu tvrzení,

že člověk je součást přírody. Pokud se tento vztah naruší, je dán prostor pro negativní vlivy (Sak, 2006).

1.3.1 Zahrádkářské osady

Vzniku zahrádkářských osad předcházelo zakládání samotných zahrádek. Počátky jsou vidět již ve středověku. Sloužily k pěstitelským účelům. Dříve většina lidí bydlela na venkově. U svých domů měli zahradu, sad nebo pole. Každá rodina chovala domácí zvířata, která jim zajišťovala spolu se zahradou základní obživu. V době industrializace došlo k velké koncentraci obyvatelstva do měst. Tito lidé většinou neměli přístup k vlastní půdě (zahrádce), k jejich obživě sloužili pouze vydělané peníze. V dobách ekonomických krizí docházelo k tomu, že někteří lidé neměli finanční prostředky na pokrytí základních životních potřeb. To nejspíš vedlo, v 19. století, k vytváření zahrádek, které poskytovaly majitelům ovoce, zeleninu, bylinky atd. (autor neznámý, 2011)

V průběhu 19. století a počátkem 20. století se začínají rozvíjet první městské zahrádkové osady. Většinou vznikaly na kraji měst, kolem továren či podél železničních tratí. Tyto zahrádky si zřizovali jak dělníci, tak továrníci. Roku 1914 postupně vznikla jedna z nejstarších osad v Plzni Škodovy závody (Krejsová, D., 2004).

Konec 19. století přejí vzniku okrašlovacích spolků a spolků přátel přírody. V 50. letech vznikaly regionální organizace (např. na Plzeňsku Jednota zahrádkářů). V roce 1957 vznikl Československý zahrádkářský a ovocnářský svaz. Nyní ho známe pod názvem Český zahrádkářský svaz (ČZS).⁶ Toto demokratické sdružení hájí zájmy členů, vytváří vhodné podmínky pro zahrádkaření a smysluplné využití volného času.

⁶ Wikipedie. [online]. *Český zahrádkářský svaz*. [Citace 30. 12. 2011]. Dostupné na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Český_zahrádkářský_svaz>.

Členům poskytuje poradenský servis, vzdělávání včetně dětí, pořádá přednášky, výstavy, zájezdy, dětské soutěže a mnohé další.⁷

Zahrádkářství a zahradničení lidé v dnešní době berou jako rekreaci nebo hobby. Zahrádkáři si při práci na zahradě, odpočínou od každodenního pracovního shonu. Někteří se předbíhají v dokonalosti svých zahrádek pomocí okrasných květín, dekorací aj. Zahrada se tak stává prostorem k odpočinku a zábavě. Zahrádkářství, ale i chatařství, chalupářství, myslivost, rybaření aj. uspokojují potřebu kontaktu s přírodou (Autor neznámý, 2011).

⁷ Český zahrádkářský svaz o. s. [online]. *ČZS patří k největším občanským sdružením v České republice.* [Citace 30. 12. 2011]. Dostupné na: <http://www.zahradkari.cz/index_czs.php>.

1.4 Dítě a příroda kolem něj

Rozvoj vědy a techniky vytváří silný tlak na dítě v rozšiřování si obzorů velikým množstvím informací. Technologizace a medializace vede u dětí k snižování přírodních zkušeností. Města zvětšují svá území a zalidňují se, což znesnadňuje socializaci dětí s hodnotnějším přírodním prostředím. Tyto negativní důsledky se projevují v oblasti duševních i fyzických kvalit mladého člověka (Strejčková, 2005b). Město však nemusí odsuzovat děti k odpoutání od přírody. Město má také svou historii, jako příroda, a mnoho kulturních podnětů, které může nabídnout jen ono samo. Využijeme-li již existujícího prostoru města a dokážeme-li plánovitými urbanistickými operacemi vytvořit další prostor, tak může být úplně něčím jiným (Tonucci, 1991, s. 37).

Pokud má dítě možnost častého a přímého pobytu v přírodě, dostává se mu pochopení základních vazeb v přírodě. Získávání přírodních zkušeností dětmi je z počátku opatrné. Děti experimentují a zkoumají. Nepotřebují se těmito činnostem učit, ale pouze pomoci je kultivovat. Odborníci se na tomto neshodují. Někteří tvrdí, že to potřeba není, jiní, že některé děti tomu učit musíme, protože jim to je vrozené v malé nebo nulové míře. Je důležité dát dítěti prostor k vidění, slyšení, cítění a dotýkání divů přírody. Je dobré nechat dítě řešit problémy, hledat odpovědi na své otázky. Objevením odpovědi, je pro dítě fascinující a uspokojující pocit. Je důležité, aby bylo dítě vybavené do života zkušenostmi a vědělo o skutečném současném životě (Strejčková, 1998).

Příroda dává dítěti prostor k mobilitě, uspokojuje potřebu bezpečnosti a dobrodružství. Pozitivní zkušenosti s přírodou v dětství a mládí mají příznivý vliv na vědění, zájmy a emocionální sounáležitost s přírodou. Pokud dítě bude znát přírodu, stane se součástí jeho životního prostoru, což je pro vývoj dítěte důležité. To vše se stane pevným základem pro environmentální jednání a chování v životě dospělého člověka a může přejít k chránění přírody. Bylo zjištěno, že: přírodní prvky mají důležitý význam pro základy her, přírodně zaměřený prožitek poskytuje pomoc pro rozpoznávání vlastního postavení ve světě, přírodní prožitek podporuje vzájemné společenské působení. Intenzivní vztah k přírodě podporuje rozvoj kreativity, konkrétní zkušenosti s přírodou jsou nutné k získání emocionálního vztahu k přírodě (Kapuciánová, 2010).

Marek Franěk poukazuje na skutečnost, že: „Nejnovější psychologické výzkumy prováděné v různých částech světa ukazují, že děti, které tráví více času v přírodním prostředí, mají lepší mentální kondici, dovedou se lépe koncentrovat na práci, disponují větší sebedisciplínou, lépe kontrolují své impulsivní chování, jsou méně agresivní a mají rovněž více rozvinuté tvůrčí dovednosti“ (Franěk., 2005, s. 35).

1.4.1 Záměr organizací - ekocentra

Hlavním cílem středisek ekologické výchovy je navodit kladný vztah lidí k životnímu prostředí prostřednictvím vzdělávání, výchovy a osvěty. Střediska ekologické výchovy dělíme na státní organizace a nevládní neziskové organizace, které finanční prostředky na svoji činnost získávají jednak za služby, které poskytují, a jednak z grantů, projektů či sponzorských darů. Tato střediska nabízí výukové programy pro nejrozličnější typy škol (navazují na školní osnovy nebo je doplňují), vedení dětských zájmových kroužků, seminářů a kurzů pro učitele i pro širokou veřejnost. Také se podílí na vydávání publikací a tvorbě učebních pomůcek. Poskytují poradenské či výpůjční služby (literatura, video aj.). Mnohá střediska se angažují v praktické ochraně přírody (formou dobrovolných brigád apod.) (Matějček, 2008).

Roku 1996 vzniklo Sdružení středisek ekologické výchovy (dále jen SSEV) Pavučina, které pomáhá ve vzájemné spolupráci mezi jednotlivými organizacemi zaměřenými na ekologickou výchovu. V rámci SSEV Pavučina probíhá řada projektů a programů celostátního významu, na kterých spolupracuje s členskými středisky a s partnery ze státní, podnikatelské i nevládní neziskové sféry. SSEV Pavučina je členem Oborové platformy ekologických nevládních organizací a stálá konference asociací ve vzdělávání.⁸

⁸ Pavučina. [online]. *Poslání a činnost*. [Citace 7. 12. 2012]. Dostupné na: <<http://www.pavucina-sev.cz/?idm=2>>.

Kromě středisek sdružených v Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina působí v České republice také značný počet dalších organizací, které se věnují školní i mimoškolní ekologické výchově. Tyto organizace mají celorepublikovou působnost, jako např. Hnutí Brontosaurus, Hnutí DUHA, Děti Země a další.⁹ Jedním z nich je Sdružení Tereza. Od roku 1990 vytváří výukové programy, vydává publikace a organizuje pro školy řadu projektů, např. GLOBE (celosvětový program zaměřený na sledování životního prostředí), Ekoškola (mezinárodní vzdělávací projekt spojující environmentální výchovu na škole s konkrétními praktickými kroky, které vedou k její ekologizaci), Les ve škole - škola v lese (ve spolupráci s Lesy České republiky) aj.¹⁰

Důležitý význam mají také menší ekocentra či občanská sdružení, většinou s regionálním dosahem působnosti. V České republice existuje široký počet ekocentr. Jsou to neziskové organizace, které se snaží vzdělávat a informovat děti a dospělé o kráse a souvislostech probíhajících v životním prostředí. Ekocentra se snaží probudit zájem o dění kolem nás. Pracují jak s dětmi, studenty, pedagogickými pracovníky, tak i se širokou veřejností. Mezi poskytované služby ekocenter patří například environmentální programy pro mimoškolní a školní mládež, ekologické výukové programy, školní ekologické projekty, exkurze, dílny, veletrhy, konference, vydávají publikace atd. Ekocentra můžeme rozdělit podle regionu, ve kterém se nacházejí. Nebo podle cílové skupiny či programu ekocenter, které nabízejí.¹¹ Ekologická centra dávají možnost převážně městským lidem pozorovat přírodu a umožnit tak díky tomu rozeznat, umět a chtít řešit ekologické problémy. První zařízení, které vzniklo v Čechách vzniklo před více než čtyřiceti lety v Prachaticích (Strejčková, 1998).

Jedním z ekocenter je Zájmové sdružení Toulcův dvůr. Je to středisko ekologické výchovy hlavního města Prahy.¹² Lidé zde mohou hledat informace o ekologickém zemědělství, o životním prostředí Prahy atd. V ekocentru se najde i přírodně pestrý

⁹ Hra o Zemi. [online]. *Seznamte se - ekologické organizace v České republice*. [Citace 7. 1. 2012]. Dostupné na: <<http://www.hraozemi.cz/zelena-seznamka.html>>.

¹⁰ Sdružení TEREZA. [online]. *Sdružení TEREZA*. [Citace 7. 12. 2012]. Dostupné na: <<http://www.terezanet.cz/o-sdruzeni-tereza-ekologicka-vychova.html>>.

¹¹ Portál ministerstva životního prostředí. [online]. *Ekocentra v České republice*. [Citace 28. 12. 2011]. Dostupné na: <<http://www.ekocentra.cz/>>.

¹² Toulcův dvůr. [online]. *O nás*. [Citace 25. 7. 2011]. Dostupné na: <<http://www.toulcuvdvur.cz/o-nas>>.

a členitý terén – pole, ovocný sad, zahrady, louka, mokřad a další místa (Strejčková, 1998). Dalším ekologickým centrem v ČR je Suchopýr o. p. s. (Ekocentrum Oldřichov v Hájích). Toto centrum umožňuje pozorování zvířectva ve volné přírodě nebo na farmě, která je součástí prostor ekocentra. Dává prostor pro účastnění se zemědělské práce v různých oblastech, které statek nabízí. Člověk získá nebo si osvěží poznatky o rostlinách, zvířatech a procesech, se které se používají v zemědělství. Centrum realizuje ekologické tábory, projekty atd (Katalog neziskových organizací z oblasti životního prostředí, 2005).

K porovnání s ekocentry v České republice bych zmínila pedagogické zařízení „Fatoria scuola“ v Itálii. Přesněji řečeno se jedná o zemědělský podnik, který umožní na týden přímo nahlédnout třídám základních škol nebo mateřských škol či skupinám pedagogů: životu a práci v zemědělství, zapojit se do práce na statku, získat informace z biologie a přírodovědy atd (Tonucci, 1991).

Druhým zahraničním ekocentrem je Caput Insulae v městečku Beli v Chorvatsku vlastní expozice s představující faunou a flórou ostrova. Autorka toto centrum uvádí pro její základní činnost - ochrana supa bělohlavého (jeden z nejohroženějších ptáků v Evropě). Organizace vybudovala během svého působení zvláštní ornitologickou rezervaci, záchranou stanici, umělé krmelce. Ekocentrum provozuje vzdělávací programy, které rozvíjí povědomí o životním prostředí a vzdělávání dětí a jejich zapojení do různých praktických forem ochrany přírody. Nechybí ani naučné stezky přibližující přírodu v Tramuntany. Pro záchranu supu bělohlavého je zřízena adopce vlastního supu.¹³

1.4.2 Škola - výuka ve školní zahradě

Žákům je dáвана možnost dostat se do přírody během vyučování při hodině tělesné výchovy nebo pracovních činnostech. Ve školách je často sport stěhován do tělocvičen

¹³ Adria databanka. [online]. *Ekocentrum Caput insulae*. [Citace 28. 9. 2011]. Dostupné na: <<http://www.adriadatabanka.com/caput-insulae>>.

a hal. V některých školách je tělesná výchova omezena jen na nutný prospěšný pohyb či zájmovou hru. U většiny dětí fyzická zdatnost klesla a podepisuje se to na zdravotním stavu (alergie, nemoci dýchací soustavy, poruchy imunity, obezita atd.) Obratnost však nesouvisí s fyzickou zdatností. I děti, které dělají nějaký sport, mohou mít problémy v terénu. Chůze po pěšinách v lese skrývají obtíže v podobě zvedání nohou přes kořeny, dávání pozor na kaluže či bláto tím, že ho obejdeme a neuklouzneme atd. (Strejčková et. al., 2005).

Proto, aby žáci nebyli celý den v interiéru, začali učitelé a vedení škol obnovovat své zahrady. Školní zahrady měly dříve produkční a pěstitelský charakter. Zahrady sloužily učencům k obživě. V 90. letech začínaly školní zahrady zanikat. Tyto pozemky nahrazovaly různé stavby. V dnešní době oblība školních zahrad stoupá. Školní zahrady jsou spojovány s vhodným odpočinkem nebo i výukou v ní. Proto školy nyní mnohdy marně hledají ve své blízkosti kousek přírody. Oblibou se stalo vytvářet zahrady přírodní, ve kterých najdeme zástupce živočišné a rostlinné říše. Žáci mají možnost strávit část výuky v „přírodní učebně“ a rozvíjet si tím vnímání. Školní zahrady začínají objevovat a podporovat i jiné země, např. Rakousko, Kalifornie atd. Žákovi je umožněno v přírodní zahradě prožívat zážitky a zkušenosti, možnost kontaktu s přírodou. Žák zde ukojí potřebu pohybu, prozkoumávání přírodního materiálu, pozorování rostlin a zvířat atd. Do výuky se vrací péče o pozemky (Flamíková, 2007; mba, 2011).

Ve školství se užívá termín prožitková pedagogika, která rozvíjí osobnost dítěte rovnoměrně a zdravě. Na základě vzniklého intenzivního prožitku je člověk schopen si ho déle zapamatovat, intenzivněji prožívat vztahy a lépe přijímat látku. Prožitek bývá konkrétní vyvolaná situace, která je účastníkům semináře navozena. Tato výuka je inspirována Janem Amosem Komenským a jeho „Školou hrou“.¹⁴

Vznikají programy a projekty, které podporují obnovu zahrad při školách. Jedním z nich je středisko Chaloupky o. p. s., které pořádá cyklus seminářů věnovaný vzdělávání

¹⁴ Prožitková výchova. [online]. *Prožitková výchova*. [Citace 28. 12. 2011]. Dostupné na: <http://www.volny.cz/mkroc/Hry/stalker/Pro%9Eitkov%E1%20v%FDchova_i%20Stalker.htm>.

pedagogů. Tyto semináře jsou zaměřené na teoretickou i praktickou přípravu pedagogů k plánování školních zahrad, jejich údržbu a efektivní organizaci práce na nich (Hábová, 2011).

1.4.3 Vliv rámcově vzdělávacího programu pro základní vzdělávání

V Rámcově vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (se změnami provedenými k 1. 7. 2007) je vymezeno vše, co je společné a nezbytné v povinném základním vzdělávání žáků. Nacházíme v něm témata dotýkající se otázky odcizení člověka přírodě. Především v průřezovém tématu Environmentální výchova, která má vést k porozumění vztahu člověka a životního prostředí. Vede nás k vidění vztahů mezi člověkem a prostředím. Díky ní bychom měli brát na zřetel ekologická, ekonomická, vědeckotechnická, občanská, politická, časová i prostorová hlediska. Jedinec by měl být aktivní a podílet se na ochraně a utváření prostředí v zájmu udržitelného rozvoje společnosti. (Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2005).

Průřezová témata ¹⁵ jsou v Rámcově vzdělávacím programu pro základní vzdělávání pojata obecně. Výzkumný ústav pedagogický od roku 2010 pracoval na aktualizaci průřezových témat v RVP ZV a GV. Učitelům připravil *Metodickou podporu pro výuku průřezových témat v základních školách*. V ní jsou povinné vzdělávací okruhy průřezových témat do výuky v podobě tzv. Doporučených očekávaných výstupů (DOV). Ke každému tematickému okruhu je vytvořen DOV, který propojí průřezová témata obecně pojata s potřebami praxe. DOV pomohou propojovat tematické okruhy průřezových témat, konkretizovat pro každé průřezové téma vědomosti, dovednosti, znalosti, postoje a hodnoty, stanovovat výstupy školních projektů atd. Díky DOV budou lépe viditelné vazby a přesahy průřezových témat navzájem a stanou se základem pro další inovaci průřezových témat (VÚP, 2010). V rámci projektu Pilot Z byl zpracován materiál Průřezová témata ve školním vzdělávacím programu. I když

¹⁵ Průřezová témata se dělí: Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova a Mediální výchova (Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2005).

průřezová témata jsou prvkem novým, opodstatnění ve vzdělávání mají. Pilotní školy dokázaly průřezová témata zpracovat do svých školních vzdělávacích programů a zařadily je do výuky. Průzkum udává, že je důležité získávat zkušenosti z dalších škol i podněty ze zahraničí. Realizaci průřezových témat je důležité podpořit systematickým vzděláváním pedagogických pracovníků (Pastorová, 2008).

Pojem environmentální výchova se začal objevovat od 70. let 20. století v severní Americe a v západní Evropě. V prvním období se bral důraz na znalosti o ekologii. Od 80. let se prosadil model odpovědného environmentálního chování. Podle něj je dobré u žáků rozvíjet vztah k přírodě, porozumění základních ekologických principů, analýzu environmentálních problémů a konfliktů a výzkumné dovednosti. Od 90. let je slyšet o alternativních přístupech, jako např. výchova k udržitelnému rozvoji, výchova o Zemi, lokální výchova, hlubinně ekologická výchova či globální výchova (Činčera, Gošová, Pokorný, Strejček, Vlach, 2009).

Cílem environmentální výchovy je vést člověka k odpovědnému environmentální chování. Jedinec by měl brát v úvahu dopady svého jednání na životní prostředí a zapojuje se do aktivit určených ke zvýšení kvality životního prostředí a kvality života. Úkolem environmentální výchovy je vybavit tímto cílem žáky odpovídajícími znalostmi, dovednostmi a motivací (Činčera, Gošová, Pokorný, Strejček, Vlach, 2009).

1.5 Výzkum odcizení člověka přírodě

Závěrečná zpráva projektu „Výzkum odcizení člověka přírodě“ shrnuje výsledky práce řešitelského týmu za období září 2004 až listopad 2005. Projekt a jeho řešení byl zaměřen na humanitních směrech (postupnou socializací člověka) a na přírodních vědách (ochranou přírodního prostředí). Výzkum zdůrazňuje nutnost začít se soustředit teoreticky i prakticky na mladé lidi, kteří jsou ohroženi nepřírozeným způsobem života. Základem projektu bylo hledání vazeb současných vědeckých poznatků (humanitních i přírodních) k praktické rovině života dětí a mládeže ve velkoměstském (pražském) prostředí (Strejčková, 2005).

Výzkum ukázal, že děti mají málo příležitostí pracovat v přírodě. Chybí jim schopnosti a dovednosti pozitivně a konkrétně zasáhnout ve prospěch přírodního prostředí. Děti se adaptovaly na omezené podmínky městského prostoru. Omezují svoje pohybové i sociální aktivity. Ty bývají nahrazovány virtuálními hrami a pasivním trávením volného času (Strejčková, 2005).

Projekt ukázal nepříznivé důsledky odcizení dětí přírodě, které lze rozdělit do tří oblastí. První oblast je osobní. Vztahuje se k osobnímu zdraví a všestrannému rozvoji tělesnému i psychickému. Pobyt v přírodě napomáhá zdravému psychickému vývoji. Druhá oblast se týká vztahu k přírodě. Kdo ví, jestli budou děti v dospělosti respektovat potřeby přírody. Třetí oblast pojednává o celé společnosti a jejím rozvoji. Zajímavým zjištěním je preferování virtuální aktivity před reálnými. Výsledkem bývají mladí násilníci a agresori, kterým už nestačí virtuální agresivita a bez zábran ji přenášejí do běžného života v různých formách od šikany až po uskutečněné vraždy (Zájmové sdružení Toulcův dvůr, 2005).

1.6 Příčiny odcizení se přírodě

Podle Moldana (1997) je důležité, zamyslet se nad příčinami. Vzdalujeme se přírodě už tím, že ji znečišťujeme, čímž ohrožujeme životní prostředí. Někteří si myslí, že je na vině hospodářský růst, který je spojen se stále rostoucí průmyslovou výrobou, ale také spotřebou energie a všech materiálů, s rozšiřováním dopravní sítě a s růstem měst. Při tom všem se čerpají přírodní zdroje, které se nakonec přemění v odpady. Jedním z problémů je hrozba vyčerpání a znehodnocení přírodních zdrojů. Druhým, neméně výhružným, problémem je strach z nadměrného znečištění prostředí odpadními produkty. Je pravda, že se do ovzduší a vody uvolňují při průmyslové výrobě tekuté i tuhé odpady, se kterými se příroda stále méně dokáže vypořádat.

Proč se děti i dospělí oddalují od přírody? Dříve měli lidé strach z přírody, protože nedokázali vytušit její „náladu“. Přírodní katastrofy (záplavy a bouře) braly častěji lidem životy. V dnešní době je to však jinak. Strach zmizel. Dospělí lidé berou sledování přírody jako zbytečnost. To se raději podívají na počasí v televizi nebo na internetu. Malé děti zaujme bzukot létajícího čmeláka, padajícího listí ze stromu, odraz v hladině rybníka atd. Časem to dospívající dítě omrzí, protože zjistí, že toto dění nijak neovlivní. Přestává si těchto zajímavostí všimnout. Bude-li dítěti na blízku osoba, která bude projevovala lásku k přírodě, nemůže dojít u dítěte k vzdálení a v pozdějším věku dospělého člověka od venkovního prostředí (Strejčková, 1998).

Člověk si podle svých potřeb dokáže uměle přetvářet části přírodního prostředí, místo toho, aby dokázal svoji činnost částečně přizpůsobit prostředí, jako to činily primitivní národy. Od 19. století člověk využívá jak organický tak už i anorganický materiál, a tím se izoluje a oddaluje od přírodního dění v prostředí moderních měst. To, že se člověk izoloval od přírody, se snaží kompenzovat chováním domácích mazlíčků v bytech. Nevyhne se však kontaktu s bacily působící nemoce. Tím, že se lidé dostávají méně ven na čerstvý vzduch a na slunce mají méně odolnou imunitu a začínají být náchylní k různým nemocem (Keller, 1997).

1.7 Důsledky vzdalování se lidí přírodě

Smyslům člověka (zraku, sluchu, čichu, hmatu) unikají krásy přírody. Co je malé nebo nevýrazné, toho si prostě nevšimneme nebo tomu nevěnujeme pozornost. Občas nevnímáme časové změny v přírodě (klíčení semínka, růst stromu atd.) Je dobré, že tyto ztrácející se informace se nám pokouší ukázat audiovizualizace, pomocí které můžeme malé zvíře zvětšit, abychom si ho dopodrobna prohlédli, růst rostliny od semínka urychlit nebo běh leoparda zpomalit atd. Tato moderní technika nám umožňuje nespočet možností porovnání přírodních jevů. Rizikem je, aby mladý divák nebral film jako přesnou skutečnost – že rostliny vyrostou za 3 minuty. Je důležité si uvědomit, že nahrazujeme prostor plochou a život na planetě pouze obrázky, tedy fikcí (Strejčková, 1998).

Dvacáté století s sebou neslo špatné vyhlídky do budoucna. Zdevastovaná příroda se začínala bránit velkými přívalovými srážkami, bouřemi či dlouhým suchem, protože lidé se k ní chovali neuváženě. Vědci se do budoucna domnívají, že některé části planety nebudou v důsledku klimatických změn obyvatelné. Počet přírodních katastrof způsobených extrémními výkyvy počasí výrazně rostl. V letech 1950 – 1959 se stalo ve světě 13 velkých katastrof, v letech 1990 – 1999 vzrostl jejich počet na 74 (Kukliš, 2005).

Václav Cílek (2010) tvrdí, že 42 % půdy je ohroženo erozí. Díky klimatickým změnám jsou častější přívalové deště, které se nemají kde vsáknout, a tak s sebou odnášejí části půdy. To však má za následek, že po zbytek času čekání na další déšť půda nemá vodu. Je to tím, že vymizely remízky a strouhy, kde se vsakovala voda. Také se změnilo složení lesa, došlo ke změnám půdního poměru (zhutnělá půda hůř saje vodu) atd. Pozitivní je, že minimálně dvacet procent všech ohrožených půd erozí lze zachránit. Vhodnou strategií by bylo vybudováním terasových polí, vsakovacích strouh, travnatých pásů, vyčištěných záchytných rybníčků, více listnatých stromů atd. Na takových místech by bylo umožněno vodě se vsáknout do půdy.

Ladislav Kovář (2003) uvažuje o budoucnosti života na naší planetě. Kdyby se náhodou podařilo člověku zničit biosféru, která je velmi důležitá pro organismy i pro lidského

tvora, tak zahubí lidi na planetě Zemi. Nezničil by se tím však veškerý život. Svět by začal patřit mikroorganismům, jako jsou bakterie a viry. Z vesmírného hlediska je život velkým darem a měli bychom si ho vážit. Lidé by se měli pokoušet zachovat, co nejvíce druhů organismů, předcházet ekologickým katastrofám, které nesvědčí okolí. Biosféra by měla zůstat nepoškozená, protože obnovuje zdroje, které lidé potřebují k životu.

Špatnému zacházení lidské populace s přírodou zapříčinilo, v dobrém slova smyslu, kontrolování každého povrchu planety. Také se začal regulovat počet a geografické rozšíření zvířat a rostlin. Změnilo se vnímání prostoru a času díky expedicím, které zprostředkovávají nový pohled na život na planetě (Keller, 1997). Lidé se snaží více porozumět přírodě. Snad se povede tento nový vhled do přírody udržet a prostředí na naší planetě udržet přátelské životu jak pro lidi, tak pro flóru a faunu.

1.8 Jak oddálit odcizování se přírodě

Jednou z cest, jak oddálit odcizení se přírodě, může být pobyt v přírodě a záměrné umožňování prožitků v přírodě, jejich zvnitřnění v zážitky a nabytí životních zkušeností s přírodou, přírodním prostředím apod. O výrazné zpomalení v procesu odcizování se snaží environmentální výchova, která má za cíl získávání prožitků v přírodě (Jančaříková, 2009b). Zajímavým zjištěním ve výsledcích Empirického výzkumu dětských kontaktů s přírodou (Jančaříková, 2009) bylo, že mezi prožitým a zapamatovaným zážitkem je velký rozdíl. Přestože děti prožily záměrně připravený zážitek učitelkou, velmi malé množství tuto vzpomínku zapsalo do dotazníku. Tento fakt pravděpodobně souvisí s vrozeným i a získanými vlastnostmi žáků, ale i vyšší míru představivosti.

Josef Šmajš vidí dobré východisko v ekologické krizi nikoliv v ekologické výchově, která vede k novým hodnotám. Podle něho je pomalá a málo účinná. Jeho názorem je ekologizovat současnou technickou kulturu, která je agresivní k prostředí. Změna by měla být přiměřená přírodě. Nejedná se o technické inovace v inženýrství, ale spíše v nápodobě přírodních cyklů a v inspiraci doposud přetrvávajícími regionálními kulturami a technikami. Šmajš se domnívá, že není třeba oslovit a přesvědčit o potřebě změny všechno obyvatelstvo. Přírodu totiž neničí přímo občané, ale v první řadě systém světové kultury. O záchranu by se měli podílet inženýři, kteří jsou konstruktéry ekologicky riskantních či nadějných technologií, a především politici, rozhodující o chodu, popřípadě přesměrování lidské kultury (Šmajš, 1995 cit. z Librová, 1996).

Marek Franěk odkazuje na výsledky švédských psychologů doktory Grahnem a Szczepanskim. Zřídili speciální dětská centra, kde děti byly venku za každého počasí. Tato akce byla pod záštitou projektu *Venku za každého počasí*. Projevilo se, že děti z těchto center byly méně nemocné, jejich motorické dovednosti byly lepší než ostatních jejich vrstevníků, jejich hry byly daleko různorodější (více rozvíjely představivost, emocionální citění a sociální dovednosti) v porovnání s ostatními dětmi. Pobytu venku za každého počasí švédské děti získaly schopnost více se koncentrovat, než jejich vrstevníci, kteří se tohoto projektu nezúčastnili (Kapuciánová, 2010)

Další možností je, aby se sami dospělí snažili chodit s potomky do přírody, proto aby jejich děti byly zdravé a vitální. Je důležité mít dovednosti a hlavně velkou odvahu přiblížit dítěti jak svět společenský, tak i přírodní. Dnešním rituálem se staly nejrůznější činnosti v uzavřených místnostech, které bude velmi obtížné u některých rodin odbourat. Lidé se čím dál více vyhýbají používání vlastní tělesné energie. Nesmíme zapomínat, že jsme závislí na přírodním prostředí (Strejčková, 1998).

Lidé si musí osvojit pocit odpovědnosti za planetu Zemi, za zachování jejích přírodních zdrojů i podmínek pro rozvoj života. Je důležité, aby se u nové generace rozvinulo cítění odpovědnosti za všechno živé a ochrana přírodního bohatství. Musejí považovat za velice důležitou hodnotu, aby svět, ve kterém žijí, spíše zvelebili a předali svým potomkům ve stavu nejméně tak dobrém, v jakém jej sami zdědili (Moldan, 1997).

Seminář konaný listopadu 2005 v pražském ekologickém centru Toulcův dvůr, na kterém se sešli sociologové, psychologové, ekologové, pedagogové a zástupci státní správy, diskutoval, jestli se nejmladší generace odcizuje přírodě a jaké jsou možnosti ji ve vztahu k přírodě kladně ovlivnit. Mnozí z účastníků se shodli, že pozitivní vliv může mít ekologická výchova ve volném čase, např. turistické a skautské oddíly. Jedním z problémů však byla finanční stránka. Finance ze strukturálního fondu EU na ekologickou výchovu bylo možné čerpat až pro mládež starší patnáct let. Ředitelka odboru lidských sídel a člověka z Ministerstva životního prostředí přislíbila pomoc při podpoře ekologických projektů městem (Nechtmanová, 2005)

Financování ekologické výchovy se podařilo podpořit. Například operační program Životní prostředí nabízí v letech 2007 - 2013 z Fondu soudržnosti a Evropského fondu pro regionální rozvoj téměř 5 miliard euro. Jedná se o druhý největší český operační program. Cílem tohoto programu je ochrana a zlepšování kvality životního prostředí jako základního principu trvale udržitelného rozvoje.¹⁶

¹⁶ Operační program životního prostředí. [online]. *Stručně o OP Životní prostředí*. [Citace 4. 3. 2012]. Dostupné na: <<http://www.opzp.cz/sekce/16/strucne-o-op-zivotni-prostredi/>>.

2. Vlastní výzkum

2.1 Vymezení cíle, úkolů a formulace hypotéz

Hlavním cílem výzkumu diplomové práce bylo získat informace, v jakých typech prostředí žáci pátých ročníků základních škol v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi tráví svůj volný čas. Jestli město Brandýs nad Labem – Stará Boleslav nabízí žákům přírodní prostory, kde by mohly odpočívat, hrát si, provozovat sport atd. Autorku zajímalo, s kým děti pobývají venku ve volných chvílích, kdo je jim společníkem nebo průvodcem. Na základě nasbíraných dat si autorka chtěla vytvořit představu o tom, jak žáci pátých ročníků ZŠ tráví volný čas po škole (v pracovních dnech), volný čas o víkendu, volný čas o prázdninách a svátcích.

Hypotéza 1: Tráví většina žáků pátého ročníku ZŠ Brandýs nad Labem – Stará Boleslav víkendy mimo domov, tzn. v přírodě?

Předpoklad: Ano.

Hypotéza 2: Je nejčastější činností většiny žáků pátého ročníku ZŠ Brandýs nad Labem – Stará Boleslav trávit volný čas po škole u počítače?

Předpoklad: Ano.

Hypotéza 3: Myslí si většina žáků, že je dost hřišť v Brandýse n. L – Stará Boleslav?

Předpoklad: Ne.

Dílčím úkolem výzkumu bylo zjištění odpovědí na tři dané otázky:

- 1) Jaké přírodní podmínky poskytuje město Brandýs nad Labem – Stará Boleslav žákům 5. ročníků ZŠ?,
- 2) Jaký je postoj žáků 5. ročníků ZŠ k ochraně přírody?
- 3) Jak žáci 5. ročníků ZŠ získávají poznatky o ekologických problémech?

2.2 Charakteristika a popis výběrového souboru

V průzkumu autorka metodicky vycházela z Výzkumu odcizení člověka přírodě (viz kapitola 1.5) část Květy Jechové, popsaném v kapitole: „Situace starších školáků“. Její výzkum byl zaměřen na zjištění vazeb starších školáků s přírodou. Především v jaké podobě a jak často mají žáci kontakty s přírodním prostředím? Jak získávají poznatky o ekologických problémech? Jaké jsou jejich postoje k ochraně přírody? Jaké přírodní podmínky nabízí město nejmladší generaci obyvatel? Jak jsou tyto děti ovlivňovány narušením životního prostředí? Tento výzkum sledoval dvě roviny problémů: jak se za posledních třicet let změnila podoba města, výbava škol a veřejných prostorů z hlediska potřeb starších žáků. Druhou rovinou byly zkoumány změny způsobu života a to z hlediska trávení volného času.

Výběrový soubor jsem zvolila žáky pátých ročníků (10 -13 let) základních škol v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi. Žáků bylo 63. Díky oboru Učitelství pro I. stupeň ZŠ autorce byla bližší skupina dětí mladšího školního věku, a proto zvolila mladší žáky. Květa Jechová zkoumala žáky 12 – 15 let, kteří navštěvovali buď poslední ročníky základních škol, nebo první ročníky víceletých gymnázií.

Pro zkoumání si autorka určila základní školy v městě Brandýs nad Labem – Stará Boleslav¹⁷, protože v něm bydlí a prožila zde dětství. V Brandýse nad Labem – Stará Boleslav jsou tři základní školy. V Brandýse nad Labem nalezneme dvě základní školy a ve Staré Boleslavi se nachází jedna. Žáky autorka oslovila v těchto třech základních školách. Květa Jechová sledovala výzkum ve školách v různých částech města Prahy včetně jedné mimopražské.

Seznam všech základních škol města Brandýs nad Labem (viz Příloha I).

¹⁷ Město Brandýs nad Labem – Stará Boleslav vzniklo spojením dvou původně samostatných měst (Brandýsa nad Labem, Staré Boleslavi) v roce 1960. Brandýs n L. a Starou Boleslav odděluje řeka Labe. Toto město má nejdelší název v České republice. (Brandýs nad Labem – Stará Boleslav. [online]. *Informace o městě*. [Citace 25. 12. 2011]. Dostupné na: < <http://www.brandysko.cz/stranka-4.html>>.)

2.3 Metody

2.3.1 Dotazníkové šetření

Ke sběru dat se primárně použilo dotazníkové šetření, které zjišťovalo trávení volného času po škole, o víkendech a o prázdninách. Také se zajímalo o to, jak by měl vypadat vysněný víkend a kdo by měl být jejich společníkem o tomto víkendu. V dotazníku se autorka soustředila na interiérové činnosti na rozdíl od činností exteriérových. Nesledovaly se kvality venkovního prostředí. Nevíme, zda žák pobýval v přírodě nenarušené a zdravé.

Postup při získávání dat dotazníku byl následující. Nejprve autorka oslovila ředitele příslušných škol telefonickou formou. Uvedla jim informace o průzkumu a možnost oslovit třídu 5. ročníku ZŠ. Ve třídě, doporučené ředitelem/ředitelkou, autorka osobně dávala dotazníky, které žáci na místě vyplnili a po skončení je vybrala.

V prvním dotazníku (viz Příloha II) byly použity čtyři otázky. První dotazník byl dáván v ZŠ Na Výsluní. V druhém dotazníku nalezneme šest otázek. Dvě otázky (dříve diskutované v ohniskové skupině) byly přidány do dotazníku, pro lepší zpracování dat. Druhý dotazník (viz Příloha III) byl vyplňován respondenty v ZŠ Stará Boleslav a v ZŠ Brandýs n. L. – Stará Boleslav Palachova. V obou dotaznících byly otázky otevřené a jedna otázka uzavřená. Respondenti byli anonymní, pouze měli doplnit údaj o svém pohlaví. Dále pak najdeme otázky otevřené, ve kterých se respondent mohl rozepsat o svých aktivitách a snech. Jedna otázka se společně měnila s měnicími se prázdninami (jarními a velikonočními prázdninami) v průběhu školního roku. Vyplnění dotazníku trvalo 10 – 20 minut.

Vyhodnocení dat dotazníku proběhlo pomocí grafů. Výsledky byly zaokrouhleny na jedno desetinné místo.

2.3.2 Ohnisková skupina

Sekundární sběr dat se získal pomocí využití skupinové interakce, která vznikala samovolně v debatě na předem určené otázky. Díky ohniskové metodě nasbírala autorka informace a zjistila situaci o trávení volného času v městě Brandýs nad Labem – Stará Boleslav. Zda dané město dává prostor trávení volného času dětem. Jestli město prosperuje dětskými hřišti, zelení – parky, cyklostezkami atd. Rozhovory vychází ze základních připravených otázek.

Otázky k debatě ve třídě (ZŠ Na Výsluní):

- Kam jezdíte/chodíte o víkendech?
- Co děláte s volným časem po škole?
- Myslíte si, že máte dostatek volného času?
- Pomáhali jste někdy ochraňovat přírodu? Jak?
- Jaké přírodní podmínky nabízí město nebo okolí vám?
- Myslíte si, že je v Brandýse nebo Staré Boleslavi dost míst na sportovní a turistické vyžití?
- Jaká a kde?

Otázky byly pokládány v ZŠ Na Výsluní. První dvě otázky autorka přidala do dotazníku (viz Příloha III), pro lepší vyhodnocení dat. Některé otázky se pozměnily pro lepší pochopení žáky. Jiné otázky nebyly kladeny vůbec, z nedostatku času v hodině.

Následující základní otázky byly zodpovězeny v ZŠ Stará Boleslav a ZŠ Brandýs n. L. – Stará Boleslav Palachova:

- Myslíte si, že je v Brandýse nebo Staré Boleslavi dost hřišť?
- Všímáte si, že se naše město stále zvětšuje a zeleně ubývá?
- Myslíte si, že je v našem městě dost parků?
- Jaké přírodní podmínky nabízí město nebo okolí vám?
- Učili jste se v některých předmětech o přírodě a živočiších?

- Co dalšího by mohlo patřit do ekologie?
- Pomohli jste někdy ochraňovat přírodu?
- Jakým způsobem?

Postup při získávání dat v ohniskové skupině probíhal následně po vyplnění dotazníku. S každou skupinou autorka měla odlišný čas na průběh diskuse (20 - 35 min). Tento čas se odvíjel na délce vyplnění dotazníku. Nejprve jsem osvětlila cíle a průběh diskuse, a pak proběhla samotná debata s celou třídou. Když bylo potřeba, položila jsem postupně všechny připravené otázky. Data jsem nasbírala pomocí diktafonu a požádala jsem, jestli dané informace budu moci uvést v diplomové práci.

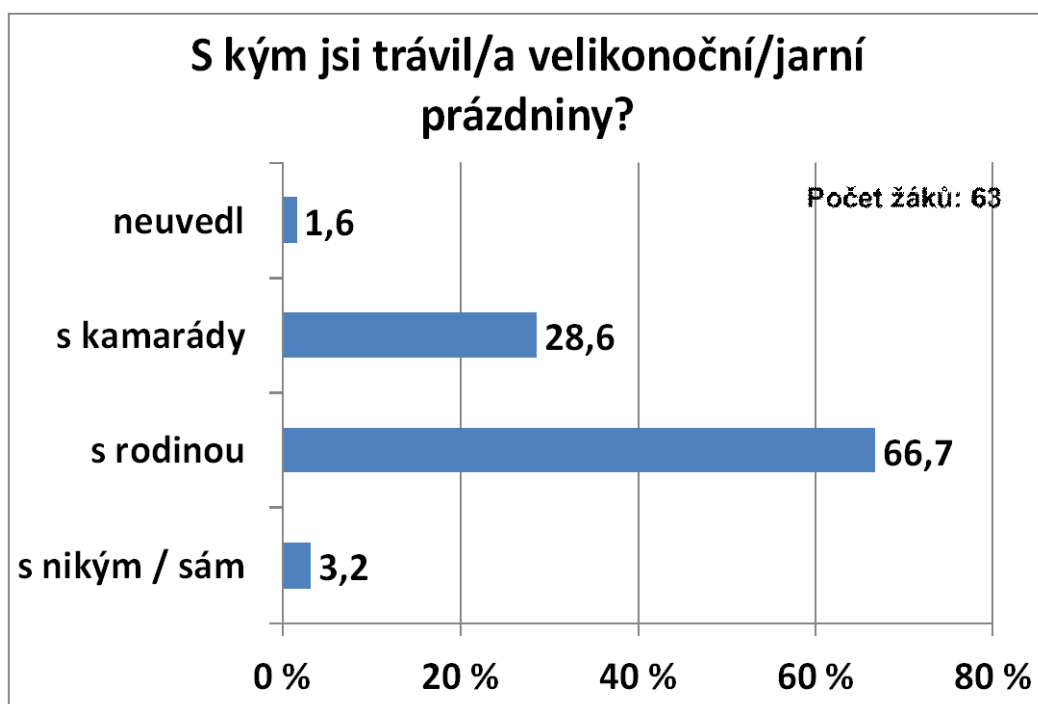
Při srovnání dat byly použity tabulky.

2.4 Výsledky

2.4.1 Dotazníkové šetření

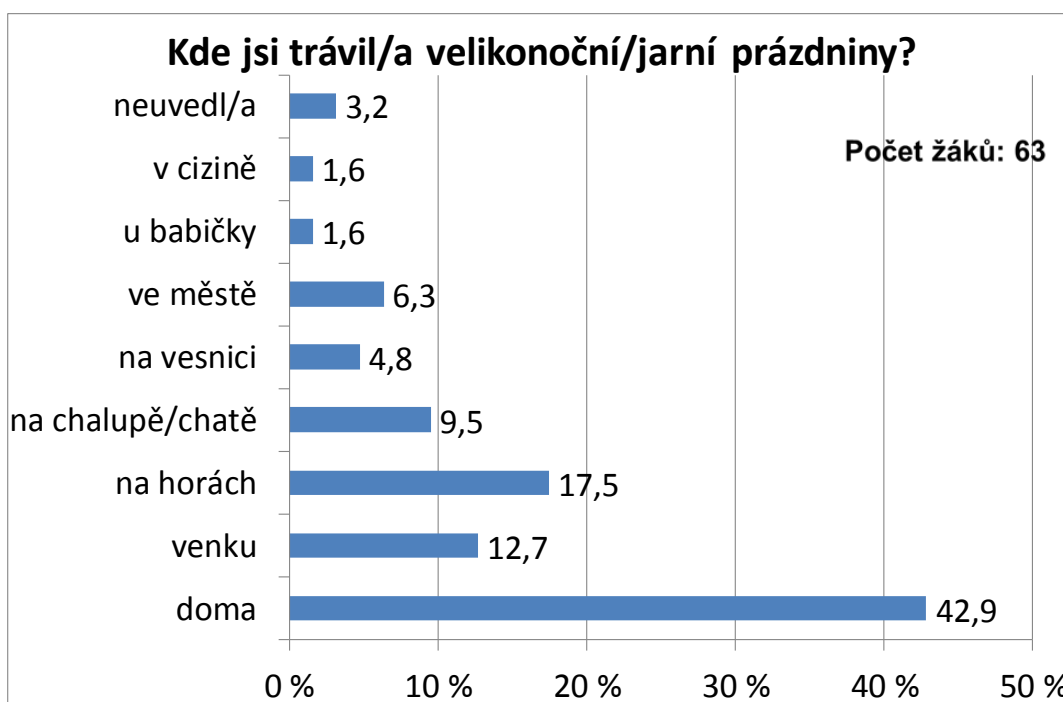
Dotazníky byly respondentům předávány vždy osobně. Provedení průzkumu probíhalo na všech třech školách v Brandýse nad Labem – Stará Boleslav ve třídě doporučené ředitelem/ředitelkou školy. Průzkum autorka prováděla vždy v jedné třídě dané školy. Bylo osloveno 63 žáků 5. ročníků základních škol. Zpět se vrátilo 63 vyplněných dotazníků. Návratnost byla 100 %. Dotazník vyplnilo 32 dívek a 31 chlapců. Obě pohlaví byla zastoupena stejnoměrně.

Důležitým aspektem bylo zjištění, s kým žáci tráví velikonoční/jarní prázdniny (viz Graf 1). Nejčastěji žáci prožili prázdniny ve společnosti rodiny (66,7 %). Rodinou je míněna jak úzká rodina (rodiče a sourozenci), tak i široká rodina (prarodiče). Druhým nejčastějším společníkem o prázdninách byli kamarádi (28,6 %). 3,2 % trávila prázdniny s nikým/sám. Jeden žák neuvedl (1,6 %). Odpověď udalo 63 žáků.

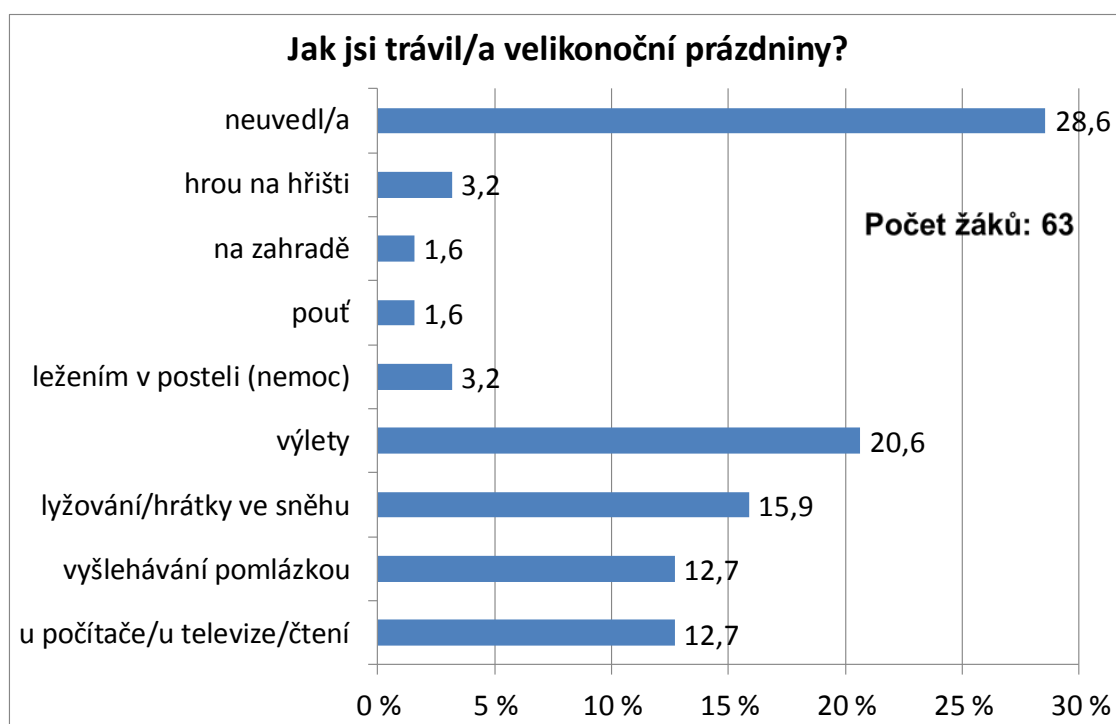
Graf 1 S kým tráví žáci 5. ročníků ZŠ velikonoční/jarní prázdniny.

Při zjišťování místa trávení velikonočních či jarních prázdnin (viz Graf 2), měla největší nárůst vůči ostatním odpověď doma (42,9 %). Druhou nejvíce zastoupenou odpovědí bylo na horách (17,5 %). Velikonoční a jarní prázdniny trávilo venku přes ¼ žáků (12,7 %). Prázdniny ve městě trávilo 6,3 % žáků, zato na vesnici trávilo 4,8 % žáků. Údaj nevědlo 3,2 % žáků. Nejméně žáků trávilo prázdniny v cizině (1,6 %) a u babičky (1,6 %). Počet žáků, kteří pracovali s touto otázkou, byl 63.

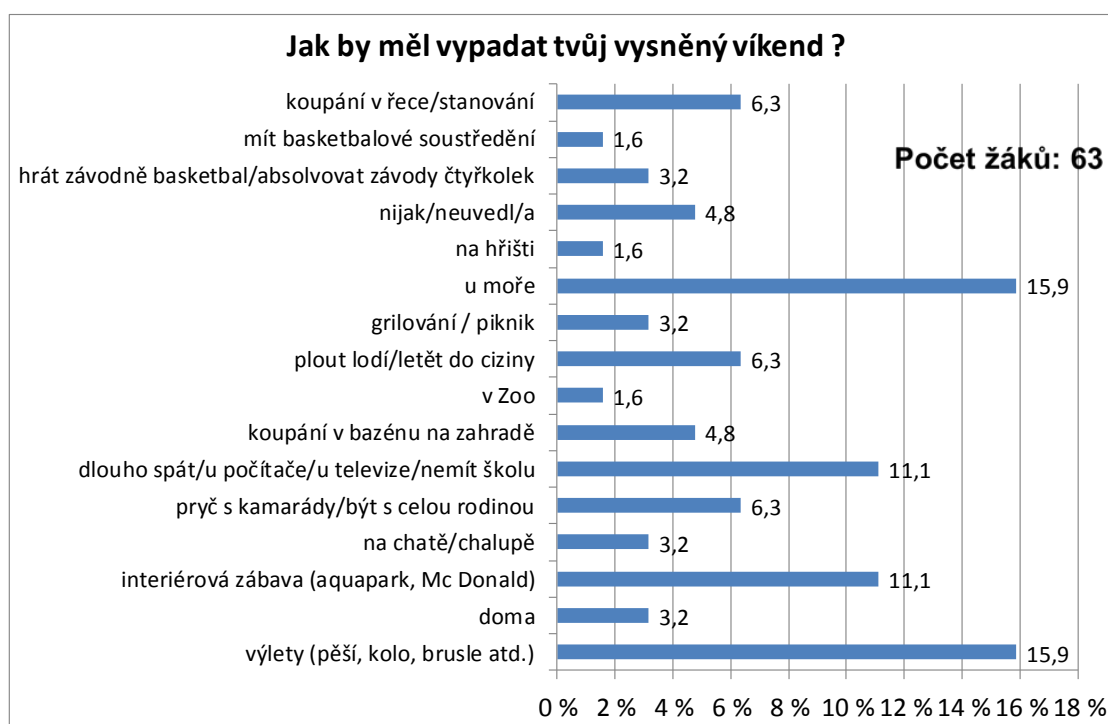
Graf 2 Kde tráví žáci 5. ročníků ZŠ velikonoční/jarní prázdniny.

V dotazníku nejvíce žáků neudalo informaci, jak trávili velikonoční/jarní prázdniny (28,6 %). Druhou nejčastěji psanou odpovědí byly výlety (20,6 %). Lyžování či hrátky ve sněhu podnikl a ¼ žáků (15,9 %). Vyšlehávání pomlázkou a sezení u televize/u počítače/čtení uvedlo 12,7 % žáků. Malé procento trávilo prázdniny hrou na hřišti (3,2 %) ležením v posteli z důvodů nemoci (3,2 %). Na otázky v dotazníku odpovídalo/neodpovídalo 63 žáků. (viz Graf 3)

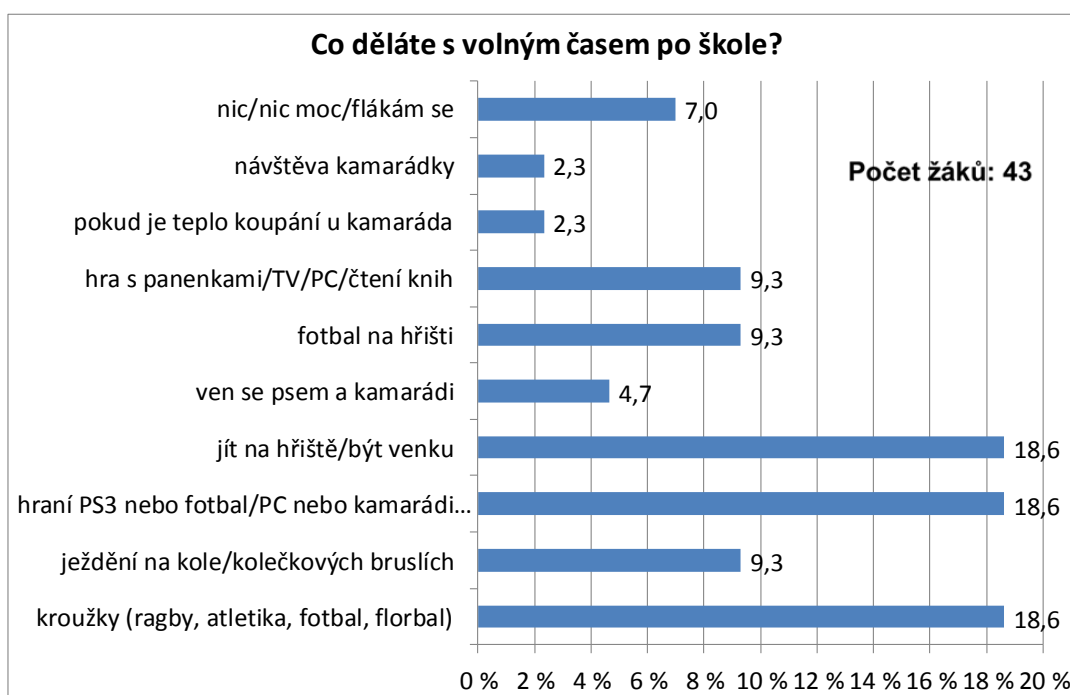
Graf 3 Jak tráví žáci 5. ročníků ZŠ velikonoční prázdniny.

Dále bylo zjišťováno, jak by měl vypadat vysněný víkend (viz Graf 4). Nejčastěji by žáci chtěli trávit víkend u moře (15,9 %) a výlety (15,9 %). Dlouho spát/u počítače/u televize/nemít školu by chtělo 11,1 % žáků. Shodné množství žáků (11,1 %) by chtělo podniknout interiérovou zábavu (návštěva aquaparku, restaurace Mc Donald). Stejně procento žáků uvedlo, že by se chtělo koupat v řece/stanovat (6,3 %) nebo plout lodí/letět letadlem (6,3 %) nebo být pryč s kamarády/být s celou rodinou (6,3 %). 4,8 % žáků by vysněný víkend nevypadal nijak/neuvěd/a anebo byl v podobě koupání v bazénu na zahradě. Doma by trávilo vysněný víkend 3,2 %, stejně tak i na chatě/chalupě (3,2 %). Jeden žák by chtěl mít basketbalové soustředění (1,6 %), jeden by chtěl být na hřišti (1,6 %) a jeden by chtěl jít do zoo (1,6 %). Na otázku odpovědělo 63 žáků.

Graf 4 Jak by měl vypadat vysněný víkend žáků 5. ročníků ZŠ.

Dotazník s touto otázkou vyplňovalo 43 žáků. Nečastějšími odpověďmi, v otázce co děláte s volným časem po škole (viz Graf 5), bylo, jít na hřiště/být venku (18,6 %), PS3 nebo fotbal/PC kamarádi venku (18,6 %) a kroužky (ragby, atletika, fotbal, florbal), (18,6 %). Druhými nejvíce psanými odpověďmi v dotazníku byly hra s panenkami/televize/čtení knih (9,3 %), fotbal na hřišti (9,3 %) a ježdění na kole/kolečkových bruslích (9,3 %). 7 % žáků uvedlo, že nedělají nic/nic moc/flákám se. Po jednom žákovi odpovědělo, na činnost ve volném čase, navštěvuji kamarádky, pokud je teplo, koupání u kamaráda.

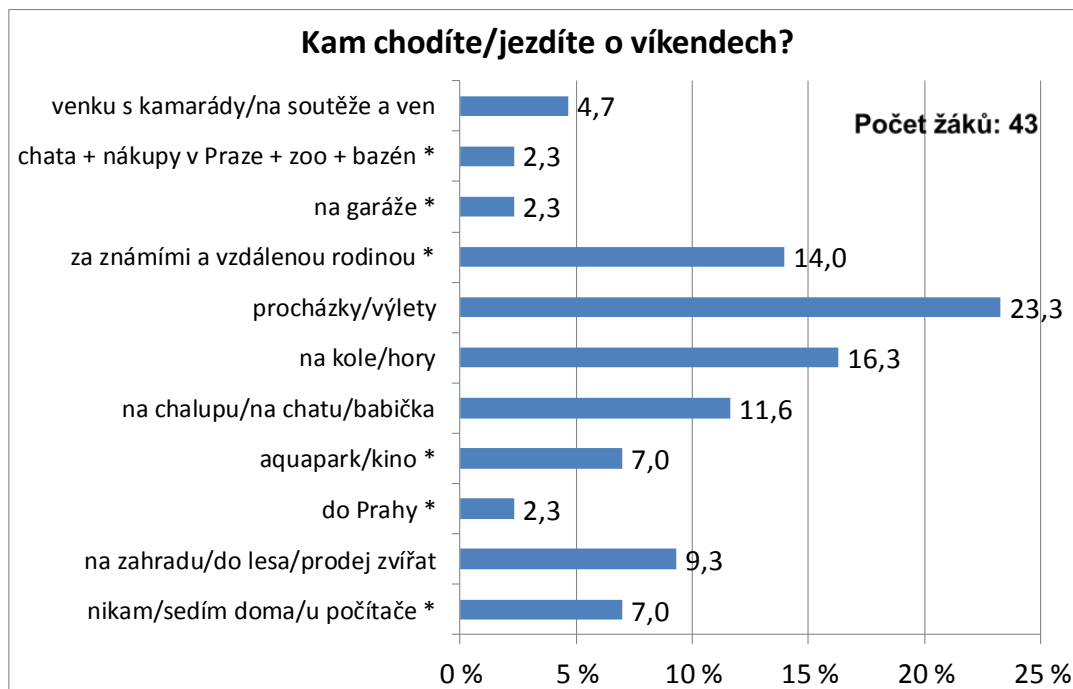

Graf 5 Co dělají žáci 5. ročníků ZŠ s volným časem po škole.

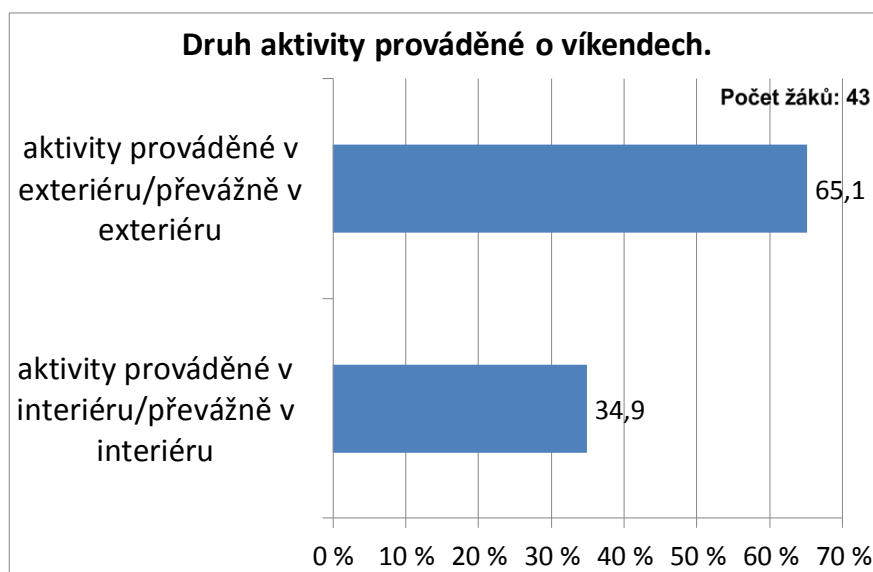
Dále nalezneme výsledky kam žáci chodí/jezdí o víkendech (viz Graf 6). Otázku vyplňovalo 43 žáků. Tato otázka také není v dotazníku pro ZŠ Na Výsluní. Autorka ji vytvořila proto, aby byly vidět rozdíly k porovnání z reálné vzpomínky z víkendů a sny z vysněného víkendu (viz graf 3). Dotazník vyplnilo 43 žáků. Nevíce žáků uvedlo, že chodí na procházky/výlety (23,3 %). Druhou nejčastější odpovědí bylo ježdění na kole/hory (16,3 %). Dále pak ježdění za známými a vzdálenou rodinou (14 %). Následující častou odpovědí bylo ježdění na chalupu/na chatu/k babičce (11,6 %). 9,3 % žáků uvedlo, že o víkendech jezdí na zahradu/do lesa/prodej zvířat. 7 % žáků jezdí do aquaparku/kina a druzí nechodí nikam/sedí doma/u počítače. Ven s kamarády/na soutěže a ven chodí 4,7 % žáků. Tři skupiny žáků po 2,3 % uvedlo, že jezdí na chatu + nakupuje v Praze + navštěvuje zoo + bazén, chodí „na garáže“ a jezdí do Prahy.

Aktivity byly sloučením rozděleny na dvě skupiny (sloučené aktivity označené v grafu 6 hvězdičkou). Aktivity prováděné v interiéru/převážně v interiéru a na aktivity prováděné v exteriéru/převážně v exteriéru (viz Graf 7). Aktivity v exteriéru/převážně

v exteriéru jsou častěji zastoupené (65,1 %) než aktivity v interiéru/převážně v interiéru (34,8 %). Aktivity uvedlo 43 žáků.

Graf 6 Kam chodí/jezdí žáci 5. ročníků o víkendech?

Graf 7 Druh aktivity prováděné o víkendech.

2.4.2 Ohnisková skupina

Přehled ohniskových skupin je uveden v Tabulce 1. Podrobněji jsou jednotlivé skupiny a jejich témata rozepisovány dále.

Ohnisková skupina – třída, vyučující	Místo	Datum	Počet žáků	Diskutované otázky
5. roč., Mgr. Monika Drevová	<u>ZŠ Na Výsluní</u> Kostelecká 1750, 250 01, Brandýs n. L. - Stará Boleslav	19. 4. 2011	20	trávení víkendů, volný čas po škole, přírodní podmínky města a okolí, sportovní a turistické vyžití v Brandýse a ve Staré Boleslavi, způsob získávání poznatků o ekologických problémech, ochrana přírody, tsunami - jaderné elektrárny, konec světa
5. roč., Mgr. Vlasta Polreichová	<u>ZŠ Stará Boleslav</u> Jungmannova 164, 250 02, Brandýs n. L. - Stará Boleslav	11. 5. 2011	20	hřiště v Brandýse a ve Staré Boleslavi, předměty týkající se přírody a živočichů, ochrana přírody, zeleň ve městě, přírodní podmínky města Brandýs n. L. – Stará Boleslav
5. roč., Mgr. Olga Medová	<u>ZŠ Brandýs n. L. – Stará Boleslav</u> <u>Palachova</u> Palachova 337, 250 01, Brandýs n. L. - Stará Boleslav	15. 6. 2011	23	výčet hřišť v Brandýse n. L. a jejich kvalita, ochrana přírody, jak se dá trávit volný čas v našem městě (Brandýse n. L. – Staré Boleslavi)

Tabulka 1 Přehled respondentů ohniskových skupin.

Skupinou byly k hlavním otázkám (viz 2.3.2 Ohnisková skupina) diskutovány tyto body:

- **trávení víkendů**

Víkendy bývají respondenty tráveny na chatě, u babičky či doma. Podle tvrzení respondentů je většinou potřeba na chatě poklidit, posekat trávu a teprve potom je čas na zábavu.

- **volný čas po škole**

Volný čas respondenti tráví u počítače, učení se do školy či pobýváním venku s kamarády. Většina respondentů udávala návštěvu kroužků, ať už v místě bydliště či dojížděním do Prahy. Uvedenými kroužky byly: skaut, vodní skaut, basket (kroužek bývá veden na téže ZŠ Na Výsluní) a šerm.

- **způsob získávání poznatků o ekologických problémech**

Poznatky o ekologických problémech děti získávají z televize, z počítače, z předmětů ve škole a od rodičů. O přírodě se děti dozvídají ve škole z předmětů: přírodovědy, vlastivědy, matematiky (Matematika byla sporná, respondenti se nemohli dohodnout, zda matematika nepohlíží na přírodu jen okrajově – počtem, velikostí.).

- **přírodní podmínky města a okolí**

Město poskytuje dostatek přírodních podmínek podle respondentů. Ve městě najdeme zámecký park - Panskou zahradu (v části Brandýs n. L.) a lesopark Houštka (v části Stará Boleslav).

- **sportovní a turistické vyžití v Brandýse a ve Staré Boleslavi**

V městě jsou převážně hřiště pro mladší děti. Hřiště jsou poničená od sprejerů či vandalů. Podél Labe vede cyklostezka vhodná pro kola či kolečkové brusle. Při trase cyklostezky nalezneme odpočívadla s tabulemi, na které mohla každá základní škola něco nakreslit či vyvěsit. V tělocvičně se dá hrát florbal a volejbal.

- **ochrana přírody**

Jednou z možností jsou finanční dary. Další možností, kterou uvedli respondenti, bylo posílání zdravotnických pomůcek (léků a obvazů). Tato pomoc se hodí

při záplavách, zemětřesení, tsunami. (11. 3. 2011 zasáhlo Japonsko zemětřesení – desetimetrová vlna tsunami. (Šim, 2011).

- **tsunami – jaderné elektrárny**

Tato diskuse na dané téma vznikla skupinou ze zájmu o aktuálnosti. Toto téma mohli vidět v televizních zprávách, v novinách či na internetu. Respondenti se nezmínili, že by dané téma rozebírali ve škole s učiteli nebo spolužáky či doma s rodiči. Debaty vedly k tomu, že u nás nemáme moře ani oceán, tudíž nás vlna tsunami nemůže zasáhnout. Podle tvrzení respondentů u nás nehrozí zemětřesení ani tornáda tudíž se jaderná elektrárna nezničí, jako tomu bylo v Japonsku. Naši jadernou elektrárnu by mohl poškodit silnější vítr.

- **konec světa**

„Určitě bude. Věda jde dopředu a dopravní prostředky budou tak rychlé. Podle jedné studie se říká, že se bude slunce zvětšovat a jednou vybuchne a my tak ztratíme zdroj světla a tepla. Budeme tu chodit ve skafandrech a budeme železná planeta.“ (uvedl žák 5. C, ZŠ Na Výsluní)

5. ročník, vyučující Mgr. Vlasta Polreichová

Diskutovalo se hlavně o otázkách:

- **hřiště v Brandýse a ve Staré Boleslavi**

Nově vystavené hřiště ve Staré Boleslavi je pomalované. Prolézačky u Autobusového stanoviště (ve Staré Boleslavi) dali pryč, protože byly poničené. Pět kluků ve třídě dává přednost hrám a facebooku na počítači.

- **předměty týkající se přírody a živočichů**

Předměty, které žáky seznámily s přírodou, byly přírodověda, prvouka, český jazyk (v literatuře), vlastivěda, hudební výchova (písň o zvířatech a rostlinách).

- **ochrana přírody**

Jeden žák uvedl, že sbírali s partou lidí odpadky v lese. Dalším příkladem bylo, že žáci třídí ve škole i doma odpad. Také je dobré opuštěná zvířata dávat do útluků či záchranných stanic.

- **zeleň ve městě**

Žákům vyhovuje množství zeleně ve městě. Myslí si, že je ho dostatek. V budoucnu budou důležité počítače.

- **přírodní podmínky města Brandýs n. L. – Stará Boleslav**

První odpověď zazněla, že město nemá žádné přírodní podmínky. Po zvážení přišel názor, že město tu má cyklostezku. Bylo řečeno, že cyklostezka je asfaltovaná, lemovaná zastávkami v podobě pomalovaných baráček. Vede souběžně s řekou Labe. Po cestě se najdou prolézačky a atrakce s plněním úkolů. Další vhodné podmínky jsou ve Sportovním areálu Houštka. Místo se nachází na kraji Staré Boleslavi, kde jsou k dispozici tenisové kurty, letní kino, atletické hřiště, on-line dráha na brusle.

5. ročník, vyučující Mgr. Olga Medová

Stěžejními otázkami diskuse bylo:

- **výčet hřišť v Brandýse n. L. a jejich kvalita**

V městě je dost hřišť, ale nejsou v dobrém stavu. Kluci chodí častěji hrát fotbal na hřiště s umělým povrchem u Penny Marketu. I tohle hřiště je poničené – uvolněné dráty pletiva. „Stačí, aby míč vletěl do pletiva, a ono se uvolní.“ (uvedl žák třídy). Jiné tvrzení bylo, že město má málo hřišť čtyři nebo pět. „U Vrábí (zarostlý plácek s brankami), u nemocnice (volejbalové hřiště v Sídlišti BSS), tady (areál školy Palachova), sídliště (u Penny Marketu) a v Panské (travnatý plácek v zámecké zahradě).“ (uvedli střídavě tři žáci). Respondenti uvedli i Sokolovnu, ta však nemá hřiště, ale vnitřní tělocvičnu.

Pro srovnání vypsala autorka z procházky po městě a z mapy města (viz Příloha V) hřiště, stadiony, tenisové kurty atd. (viz Tabulka 2)

Brandýs nad Labem	Stará Boleslav
<u>ZŠ a gymnázium</u> - komplex hřišť ZŠ Na Výsluní (po domluvě pro veřejnost) - atletické hřiště ZŠ Brandýs n. L. – Stará Boleslav Palachova - komplex hřišť Gymnázia T. G. Masaryka	<u>ZŠ</u> - hřiště ZŠ Stará Boleslav
<u>soukromá místa</u>	<u>soukromá místa</u>

- areál hřišť hotelu Sport centrum (za poplatek) - tenisový klub (Tyršova ulice) - fotbalové hřiště (u kuželny Tyršova ulice)	- tenisové kurty a Atletické středisko Emila Zátopka ve sportovním areálu Houštka - fotbalové hřiště u Husovy aleje - jezdecký areál Hluchov
<u>veřejná hřiště</u> - asfaltové hřiště a prolézačky ulice Chobotská - hřiště s umělým povrchem u Penny Marketu (ulice Kralupská) - hřiště a prolézačky v Sídlišti BSS - travnatý plácek na fotbal a prolézačky (Hrušov) - prolézačky a travnatý plácek v Panské zahradě (zámecká zahrada) - hřiště v Královicích	<u>veřejná hřiště</u> - in-line dráha v lesoparku Houštka - prolézačky u Autobusového Stanoviště - hřiště v ulici Dr. Jánského

Tabulka 2 Přehled outdoorových míst k trávení volného času.

- **ochrana přírody**

O ekologii se respondenti učili v přírodovědě, českém jazyce, výtvarné výchově a hudební výchově. Do ekologie například patří, uvedli žáci, třídění odpadu, globální problémy, oteplování planety, vsakování emisí do půdy pokud prší, zápach kanalizace a pozorování Labe. Příroda ve městě a zeleň – stromy, parky, lesy, tráva, rákosí a houby.

Na ochraně přírody se respondenti zapojují tříděním odpadu ve škole a doma, čištěním řeky Labe a dobročinnou činností pro město Brandýs n. L. – Starou Boleslav např. sbíráním odpadků v lese. Také jezdí na kole po cestách, kde je určeno a tím neničí porost.

- **jak se dá trávit volný čas v našem městě (Brandýse n. L. – Staré Boleslavi)**

Vhodnou volbou je Panská zahrada. Jízda na kole na parkovišti Penny Marketu je oblíbenou kratochvílí mužského pohlaví respondentů. Pěkné místo na jízdu na kolečkových bruslích je na in-line dráze v Houštce.

3. Interpretace výsledků

V každé navštívené škole byl vidět jiný přístup k dětem a jiné prostředí kolem školy. Školy v centru města měly kolem sebe méně zeleně. Díky dotazníkům a diskusím našla autorka důležité a jedinečné postřehy a názory, které použila v diplomové práci.

Respondenty byli určeni žáci pátých ročníků proto, že oni nejvíce tráví čas na hřištích, parcích, cyklostezkách apod. Rozumově byli vyspělí na to, aby adekvátně zhodnotili prostředí v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi. Věkově si byla skupina blízká, a proto se dané odpovědi daly srovnávat.

Nejlépe se autorce pracovalo ve třídě u vyučujících Mgr. Moniky Drevové a Mgr. Olgy Medové, kde byli žáci již dříve vedeni k diskusím a debatám. Těmto žákům nebyly cizí pravidla, že si neskáčeme do řeči, respektujeme názor druhého apod. Díky tomu diskuse mohla probíhat v příjemném a klidném prostředí.

Z výzkumu o trávení volného času a prázdnin vyplynulo, že většina dětí se pohybuje mimo interiér domova. Nejčastěji pobývají s kamarády. Město jim však nenabízí vhodná místa k trávení odpočinku, odreagování se a pohybové aktivity. Stává se, že samotná hřiště nejsou bezpečná pro hru dětí. Kam se tedy má uchýlit mladá generace?

4. Diskuse

4.1 Vyhodnocení stanovených hypotéz

Hypotéza 1: Tráví většina žáků pátého ročníku ZŠ Brandýs nad Labem – Stará Boleslav víkendy mimo domov, tzn. v přírodě?

Předpoklad: Ano.

Odpověď: Ano.

Výsledky výzkumné práce dotazníkového šetření přinesly data o trávení víkendu (viz Graf 6). Nejčastěji žáci udávali, že o víkendech chodí na procházky/výlety (23,3 %), jezdí na kole/na hory (16,3 %).

Autorka rozdělila data na dvě skupiny. Na skupinu respondentů trávících víkendy v interiéru/převážně v interiéru a na aktivity v exteriéru/převážně v exteriéru (viz Graf 7). Výsledek součtu dat aktivit prováděných v interiéru/převážně v interiéru měl hodnotu 34,9 % žáků (odpovídalo 43 žáků). Toto číslo lze interpretovat tak, že pouze každý třetí žák netráví čas na čerstvém vzduchu nýbrž v nějakém uzavřeném objektu. To je celkem potěšující výsledek. Je dobré, že většina rodin stále preferuje činnosti na čerstvém vzduchu jako například výlety a procházky po okolí. Není však známo, zda se na dané místo přepravují automobilem, vlakem, na kole, pěšky apod.

Výsledky nebyly díky malému vzorku zcela objektivní.

Květy Jechové výsledky byly „alarmující“ (viz Příloha IV). Většinu volna o jarním víkendu za pěkného počasí strávily děti v interiéru: doma (při sledování televize, při hře s počítačem, surfování na internetu, při různých domácích pracích, na diskotékách, anebo v dopravních prostředcích). Pouze v sobotu odpoledne byla více jak polovina žáků venku (viz Graf II a Příloha IV).

Vysněný víkend

Velmi zajímavé informace vyšly, jak by měl vypadat vysněný víkend (viz Graf 4). Celé znění otázky vypadalo: Jak by měl vypadat tvůj vysněný víkend? Kdo by byl tvým společníkem? Problémem se vyskytlo, že většina žáků odpověděla na jednu z uvedených otázek. Můžeme se domnívat, že to bylo způsobené nepozorností, nesoustředěností atd. Ponaučením pro autorku bylo, dávat vždy jednu srozumitelnou otázku. Vybranou lokalitou ve vysněném víkendu převažovalo být u moře (15,9 %) a chodit na výlety (pěší turistika, na kole, kolečkové brusle atd.) (15,9 %, což odpovídá 10 žákům).

Výsledky diplomové práce odpovídaly výzkumu Jechové. Nejčastěji byly zastoupené výlety v přírodě (16 žáků).

Květou Jechovou byly rozděleny představy o vysněném víkendu na romantická místa a představy blízké realitě. Přiřazování do těchto skupin může někomu připadat subjektivní (viz Tabulka III a Graf V, Příloze IV). Ve výzkumu Jechové převažovaly představy romantického prostředí: jet na koni, na čundr, stanovat u vody, lyžovat v horách, jít na ryby, lézt po skalách, být u moře. Ve výzkumu autorky převažovaly aktivity blízké realitě: mít basketbalové soustředění, hrát závodně basketbal/absolvovat závody čtyřkolek, být na hřišti, být v zoo, koupat se v bazénu na zahradě, dlouho spát/ být u počítače/nemít školu, být pryč s kamarády/být s celou rodinou, interiérová zábava (aquapark, restaurace Mc Donald) a být doma.

Hypotéza 2: Je nejčastější činností většiny žáků pátého ročníku ZŠ Brandýs nad Labem – Stará Boleslav trávit volný čas po škole u počítače?

Předpoklad: Ano.

Odpověď: Ne.

Hypotéza nebyla naplněna. 9,3 % žáků si hraje s panenkami/TV/PC/čte knihy a 18,6 % žáků hraje PS3 nebo fotbal/ PC nebo jít ven s kamarády (viz Graf 5).

Podle výzkumu dotazníkového šetření žáci nejčastěji tráví svůj volný čas po škole třemi typy aktivit (viz Graf 5). První typ aktivit organizují respondentům rodiče. Patří mezi ně činnost v obvykle placených kroužcích, jako jsou ragby, atletika, fotbal, florbal (18,6 %). Druhým, procentuálně stejně zastoupeným typem, byla tvůrčí soukromá aktivita respondenta v exteriéru – jít na hřiště/být venku (18,6 %). Třetím typem byla pasivní aktivita respondenta převážně v interiéru - pobývání s kamarády, hraní PS3 a vysedávání u počítače (18,6 %).

Ve Výzkumu odcizení člověka přírodě, který provedlo Zájmové sdružení Toulcův dvůr v roce 2004, Květa Jechová zkoumala délku volného času v pracovních dnech. Respondenti uvedli průměrně 2 hodiny volna denně, s nepatrným přebytkem (méně než 30 minut) u chlapců. Květa Jechová také uvedla, že v některých částech města Prahy nemají děti možnost pobývat ve volných chvílích na „zelené ploše“ (Jechová, 2005).

Na rozdíl od hlavního města Prahy je město Brandýs nad Labem – Stará Boleslav zajímavou lokalitou díky svým přírodním podmínkám - v létě jsou okolní jezera vyhledávaným místem pro koupání a vodní sporty, v jejich sousedství lze hrát golf a lesem vedou cyklostezky jak směrem k Lysé nad Labem a dále do Nymburka, tak po proudu řeky směrem k Mělníku.

Hypotéza 3: Myslí si většina žáků, že je dost hřišť v Brandýse n. L – Staré Boleslavi?

Předpoklad: Ne.

Odpověď: Ano.

Zda je v Brandýse nad Labem – Stará Boleslav dost hřišť se jednoznačně nezjistilo. Většina respondentů tvrdila, že hřišť je dostatek, ale nejsou v dobrém stavu. Velká část veřejných hřišť (podle respondentů) má poničené pletivo, je posprejované od sprejerů, poničené odpadkové koše a lavičky. Ve městě převažují hřiště pro mladší děti, které disponují pískovišti, prolézačkami, houpačkami atd. Kromě hřišť město nabízí cyklostezku, sportovní areál Houštka, golfové hřiště atd.

Možnost kontaktu městských dětí s přírodou v prostoru města Brandýs nad Labem – Stará Boleslav se nezadržitelně zmenšuje. Pokud prostor zůstává, bývá většinou znečištěn (hřiště u hlavních silnic, poničené pletivo apod.) Pamatuji si, že v každém sídlišti, u každého panelového domu bylo pískoviště a prolézačky. Pískoviště zmizela, protože nevyhovovala evropským normám. Prolézačky se časem zničily rezem, vandaly a místo opravy se odstranily. Jedno z posledních míst uvnitř města pro trávení volného času dětí a obyvatel Brandýsa n. L. je prostor po bývalém zahradnictví u ulice Zahradnická. Tato zelená plocha se nalézá uvnitř panelového sídliště. Město zvažuje, zda zde zřídit relaxační park v souběhu s obchodním domem Kaufland. V blízkosti, kde by vzniklo nákupní centrum Kaufland, se již nalézá Penny Market, tudíž by byly dva velké obchody vedle sebe. V sídlišti by se zvýšil provoz aut a jejich zplodin. Budoucnost prostoru je zatím nejistá (Kolmaš, 2012).

4.2 Vyhodnocení dílčích úkolů (otázek) výzkumu

Dílčí úkol 1: Jaké přírodní podmínky poskytuje město Brandýs nad Labem – Stará Boleslav žákům 5. ročníků ZŠ?

Výzkum pomocí metody ohnisková skupina zjistil, že v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi se nachází spousta zajímavých míst (viz kapitola 2.4.2). Respondenti uváděli procházky podél Labe, kudy vede cyklostezka do Čelákovic. Také lesopark Houška ve Staré Boleslavi, který se nachází mezi hlavním a slepím tokem Labe, v blízkosti polí a stromy zarostlých ploch. Na tomto místě se konají během roku všelijaké sportovní a kulturní akce.

Nikdo z respondentů nezmínil Proboštská jezera, přestože doba výzkumu (duben – červen) umožňovala vyhledávání vodních ploch ke koupání. Proboštská jezera leží nedaleko od Brandýsa nad Labem-Staré Boleslavi. Jedná se o prostor po vytěžení šterkopísku, spojený úzkým krčkem s Labem. Pláže jezera jsou převážně písčité, místy porostlé vegetací. Místo je oblíbené milovníky windsurfingu. Místní koupaliště nabízí návštěvníkům hřiště, kurty, dětský koutek a restauraci s parkovištěm. V provozu je také malý autokemp. Častým místem ke koupání také bývá jezero v nedaleko vzdálené vesnici Lhota.

Brandýs n. L. – Starou Boleslav na krajích lemují zahrádkářské osady, do kterých si jezdí odpočinout jejich majitelé. Jeden respondent v ohniskové skupině zmínil, že se jezdí starat na zahrádku o stromy.

Dílčí úkol 2: Jaký je postoj žáků 5. ročníků ZŠ k ochraně přírody?

Nejčastější udávaný postoj respondentů bylo třídění odpadu. Na všech školách, kde byl prováděn výzkum, probíhá sběr papíru, za který dostanou aktivní třídy finanční odměnu. Zdálo se, že děti třídí odpad i doma.

V městě Brandýs nad Labem – Stará Boleslav se v každém sídlišti najdou kontejnery na plasty, papír, elektronické baterie, sklo (barevné, bílé). Nově na konci roku 2011 se objevily kontejnery na textil.

Dílčí úkol 3: **Jak žáci 5. ročníků ZŠ získávají poznatky o ekologických problémech?**

Ohnisková skupina uváděla, že poznatky jim nejčastěji zprostředkovává televize (dětské pořady, přírodovědné filmy), počítač (internet), rodiče a škola (předměty). Je zajímavé, že žáci neuvedli jako zdroj k získávání informací pedagoga či kamaráda.

Výzkum odcizení člověka přírodě ukázal, že pro starší školáky jsou hlavním zdrojem zprostředkovaných informací o problematice přírody hromadné sdělovací prostředky. V daleko menší míře škola a nejméně rodina.

Výchova dětí spočívá na celé společnosti, nejenom na rodičích i prarodičích. Bývá dobré podporovat soužití vícegeneračních rodin na jednom místě, protože k tomuto místu mají hlavně prarodiče vztah se spoustou vzpomínek a zkušenostmi. Tyto zkušenosti mohou prarodiče nenásilně předávat svým potomkům a posilovat v nich lásku a odpovědnost k danému místu (přírodě). Zajímavé bývá i propojování škol a zařízení pro seniory, kteří mají s dětmi více trpělivosti než vlastní rodiče a mají na ně více času (Skála, 2009).

4.3 Porovnání sběru dat

Výsledky výzkumu diplomové práce byly zpracovány na základě dotazníků a rozhovorů s třemi ohniskovými skupinami. Předchozí výzkum, který prováděla Květa Jechová: Situace starších školáků, s ohniskovými skupinami nepracoval.

Pro srovnání, Květa Jechová použila ke sběru dat anketu o prožití letních prázdnin, rozhovory s žáky, rozhovory s třídními pedagogy, dotazníky a otevřenou besedu s dětmi věnovanou jejich vztahu k přírodě, k její ochraně a tomu, jaké prvky přírody jsou součástí jejich každodennosti. Součástí výzkumu Jechové bylo systematické pozorování prostoru škol a jejich okolí s cílem poznat, jak jsou využívána v průběhu roku určitá veřejně přístupná místa (Jechová, 2005).

5. Závěry

V diplomové práci byly popsány problémy odcizení člověka přírodě.

Pro udržování kontaktu s přírodou mluví hodně aspektů. Dítě si vytváří fyzické dovednosti, zlepšuje kondici, buduje zdravotní odolnost, zlepšuje orientační smysl i cit pro počasí atd. Častý pobyt v přírodě přináší dítěti duševní regeneraci, což je pro jeho rozvoj osobnosti a psychiku nanejvýš důležité.

Míru odcizení dětí v Brandýse nad Labem - Staré Boleslavi autorka zjišťovala pomocí dotazníků a rozhovoru s ohniskovými skupinami. Navštívila všechny tři základní školy v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi.

Díky získaným výsledkům z dotazníků se došlo k závěrům, že většina žáků pátého ročníku ZŠ Brandýs nad Labem – Stará Boleslav tráví víkendy mimo domov, tzn. v přírodě. Dále se dá formulovat závěr, že nejčastější činností většiny žáků pátého ročníku ZŠ Brandýs nad Labem – Stará Boleslav není trávit volný čas po škole u počítače.

Z diskusí ohniskových skupin vyplynulo, že většina žáků 5. ročníků si myslí, že množství hřišť v Brandýse n. Labem – Staré Boleslavi je uspokojivé, avšak tyto jsou určeny převážně pro děti předškolního a mladšího školního věku. Pro starší žáky je v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi hřišť k provozování sportovních činností málo, a navíc jsou ve špatném technickém stavu. Ze získaných dat z ohniskových skupin město Brandýs nad Labem – Stará Boleslav disponuje zajímavými přírodními podmínkami, které lze využít ke sportu, pro žáky nejen 5. ročníků ZŠ (lesopark Houštka, cyklostezka podél Labe, zahrádkářské osady a Proboštská jezera). V oblasti ochrany přírody se žáci 5. ročníků ZŠ snaží ochraňovat přírodu tříděním odpadků a jejich sběrem podél řeky Labe, v parcích města Brandýs nad Labem – Stará Boleslav i v okolních lesích. Současně bylo zjišťováno, jak žáci 5. ročníků ZŠ získávají poznatky o ekologických problémech. Žáci uváděli, že zprostředkované informace získávají z televize a počítače. Dalším zdrojem jim jsou rodiče a škola (předměty).

Na to, zda je dětem umožňován kontakt s přírodou má velký vliv rodina a dispozice města/vesnice, ve kterém žák žije. U rodiny záleží, jak často doprává potomkům pobyt v přírodě. V dnešní době se rodiče o své děti více bojí a nenechají je samotné hrát si v přírodě. Proto se většinou dostanou do přírody jen s rodiči. Na orgánech měst a vesnic zůstává odpovědnost za stav hřišť, parků, cyklostezek atd. Při porovnání dětí v místním veslařském klubu (10-12let) jsou vidět velké rozdíly mezi nynějšími začínajícími veslaři a mladými veslaři před deseti lety. Dnes jich většina nedokáže ani vylézt na strom, natož rozdělat oheň a káně lesní je pro ně jako nějaké exotické zvíře, které vidí méně často než tygra v zoologické zahradě. Zato většina dětí dokáže trenérovi vysvětlit, funkce mobilního telefonu, o kterých neměl ani tušení. Myslím si, že se tento jev bude do budoucna ještě více prohlubovat. Rodiče nezačnou samotné děti pouštět do přírody, díky většímu strachu o děti. Tento strach je také způsoben na základě informací z médií, které nyní mají větší možnosti a mohou informovat o více událostech než dříve.

Domnívám se, že závěry diplomové práce jsou přínosem jak pro město Brandýs nad Labem – Starou Boleslav, tak i pro ředitele a učitele škol. Výsledky mohou použít ve své snaze o změnu trendu odcizování se člověka přírodě ve společnosti obecně.

6. Seznam použitých zdrojů

Tištěné dokumenty:

1. **ACOT, P.** *Historie a změny klimatu*. Od velkého třesku ke klimatickým katastrofám. [překl.] Věra Hrubanová. Praha : Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0869-3.
2. **BENEŠ, M., BULIS, K., MATOUŠEK, P., NEVOSAD, M., NEVOSAD, V.** *Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích 6 p/r*. Praha : Diderot, 2002. ISBN 80-86613-06-2.
3. **CÍLEK, V.** *Jak to vidí Václav Cílek*. Praha : Radioservis a. s., 2010. ISBN 978-80-86212-84-5.
4. **CÍLEK, V.** *Krajiny vnitřní a vnější. Texty o paměti krajiny, smysluplném bobrovi, areálu jablkového štrůdlu a také o tom, proč lezeme na rozhlednu*. Praha : Dokořán, 2005. stránky 33-34. ISBN 80-7363-042-7.
5. **JANČAŘÍKOVÁ, K.** Výsledky empirického výzkumu dětských kontaktů s přírodou. In *Člověk + příroda = udržitelnost? Texty o proměně vztahů lidí k přírodě, environmentální výchově a udržitelnosti*. Praha: Zelený kruh, 2009. str. 15-27. ISBN 978-80-903968-5-2.
6. **KAPUCIÁNOVÁ, M.** *Lesní mateřské školy*. Praha, 2010. 118 s. UK-PedF. Vedoucí diplomové práce PhDr. Kateřina Jančaříková, Ph.D.
7. Katalog neziskových organizací z oblasti životního prostředí. Liberecký kraj. Liberec : autor neznámý, 2005.
8. **KELLER, J.** *Sociologie a ekologie*. Praha : Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-42-7.
9. **KOVÁŘ, L.** *Nevyřešené otázky evoluce*. Olomouc : Rubico, 2003. stránky 182 - 185. ISBN 80-85839-85-5.
10. **KRAJHANZL, J.** Výsledky empirického výzkumu dětských kontaktů s přírodou. In *Člověk + příroda = udržitelnost? Texty o proměně vztahů lidí k přírodě, environmentální výchově a udržitelnosti*. Praha: Zelený kruh, 2009. str. 45-51. ISBN 978-80-903968-5-2.

11. **KREJSOVÁ, D.** *Vývoj zahrádkářských kolonií ve městě Chemnitz (Porovnávání s městem Plzeň).* Plzeň : Západočeská univerzita v Plzni, 2004. 52 s. Bakalářská práce.
12. **MEZŘISKÝ, V. (ed.).** *Environmentální politika a udržitelný rozvoj.* Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-003-8.
13. **MOLDAN, B.** *Indikátory trvale udržitelného rozvoje.* místo neznámé : Univerzita Karlova - Centrum pro otázky životního prostředí, 1996.
14. **MOLDAN, B.** *Příroda a civilizace.* Praha : SPN, 1997. ISBN 80-04-26464-4.
15. *Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami provedenými k 1. 7. 2007).* Praha : Výzkumný ústav pedagogický, 2005. ISBN 80-87000-02-1.
16. **RÁZGOVÁ, E..** *Jak a proč podporovat vztah lidí k přírodě: kliše, bariéry, příležitosti.* Praha : Zelený kruh a Hnutí DUHA v edici APEL, 2009. 18 s. Dostupné na: <<http://www.zelenykruh.cz/dokumenty/vztah-lid-k-prirode-final.pdf>>. ISBN 978-80-903968-8-3.
17. **SAK, P.** *Odcizování přírodě - důsledek či příčina krize člověka a společnosti.* Praha : autor neznámý, 2006. Referát.
18. **SCOTT, M.** *Příroda a ekologie.* [překl.] Romana Anděrová. Praha : Svojtka a Vašut, 1996. ISBN 80-7180-070-8.
19. **SKÁLA, P.** *Vývoj lidské bytosti jako posloupnost environmentalisticky relevantních možností výchovy z hlediska dynamické ekopsychologie.* In *Člověk + příroda = udržitelnost? Texty o proměně vztahů lidí k přírodě, environmentální výchově a udržitelnosti.* Praha: Zelený kruh, 2009. str. 52-60. ISBN 978-80-903968-5-2.
20. **STOKLASA, J.** *Vliv rekreace na přírodu.* [autor knihy] E., MOLDAN, B., STOKLASA, J. HADAČ. *Ohrožená příroda. Biosféra - člověk - technosféra.* Praha : Horizont, 1983, str. 71 - 77.
21. **STREJČKOVÁ, E.** *Děti pro pětihoř.* Praha : Zájmové sdružení Toulcův dvůr, 1998. ISBN neuvedeno.
22. **STREJČKOVÁ, E. et. al.** *Děti, aby byly a žily.* Praha : Ministerstvo životního prostředí, 2005. ISBN 80-7212-382-3.
23. **Strejčková, E.** Kropáčková, M. *Víkendové dotazníky.* In *Výzkum odcizení člověka přírodě.* Praha, 2005. str. 89-100. Číslo projektu 1c / 4 / 40 / 04.

24. **STREJČKOVÁ, E.** Úvod In *Výzkum odcizení člověka přírodě*. Praha, 2005. str. 6-8. Číslo projektu: 1c / 4 / 40 / 04.
25. **TONUCCI, F.** *Vyučovat nebo naučit?* [překl.] Stanislav Štěch. Praha : Pedagogická fakulta UK, 1991. ISBN 80-901065-1-X.
26. **Zájmové sdružení Toulcův dvůr.** *Výzkum odcizení člověka přírodě*. Praha, 2005. Číslo projektu: 1c / 4 / 40 / 04.

Elektronické zdroje:

1. Adria databanka. [online]. *Ekocentrum Caput insulae*. [Citace 28. 9. 2011]. Dostupné na: <<http://www.adriadatabanka.com/caput-insulae/>>.
2. Autor neznámý. *Industriální fenomén městských zahrádek*. [online]. Příspěvek In Potravinové zahrady. [Citace 30. 12. 2011]. Dostupné na: <<http://www.potravinovezahrady.cz/industrialni-fenomen-mestskych-zahradek/>>.
3. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav. [online]. *Informace o městě*. [Citace 25. 12. 2011]. Dostupné na: <<http://www.brandysko.cz/stranka-4.html>>.
4. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav. [online]. *Základní školy*. [Citace 2. 10. 2011]. Dostupné na: <<http://www.brandysko.cz/stranka-35.html>>.
5. Český zahrádkářský svaz o. s. [online]. *ČZS patří k největším občanským sdružením v České republice*. [Citace 30. 12. 2011]. Dostupné na: <http://www.zahradkari.cz/index_czs.php>.
6. **ČINČERA, GOŠOVÁ, POKORNÝ, STREJČEK, VLACH.** *Environmentalní výchova*. [online]. Příspěvek In Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů. [Citace 18. 12. 2011]. Dostupné na: <http://wiki.rvp.cz/index.php?title=Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/E/Environmentalni_vychova>.
7. **ČINČERA, J.** *Rozmanitost, a společné motivy v odpovědích ankety “pojem vztah k přírodě”*; *Odpovědi na anketní otázky*. [online]. Příspěvek In Envigogika. 2007, roč. 2, č. 1. [Citace 31. 12. 2011]. Dostupné na: <<http://envigogika.cuni.cz/index.php/cz/cs/inspirace/20071/64-rozmanitosta-spolene-motivy-v-odpovdich-ankety-pojem-vztah-k-piroad>>.

8. **DOSTÁL, D.** *Evropa hledá divočinu, zbývá poslední procento.* [online]. Příspěvek In Deník. cz., rok neuveden. [Citace 1. 3. 2012]. Dostupné na:
<http://www.denik.cz/ze_sveta/evropa-hleda-divocinu--zbyva-posledni-procento.html>.
9. **Ekovýchova libereckého kraje.** [online]. *Světový den životního prostředí – 5. červen.* [Citace 2. 10. 2011]. Dostupné na:
<<http://www.ekovychovalk.cz/redakce/index.php?lanG=cs&clanek=12480&slozka=7974&xsekce=8870&>>.
10. **FLAMIKOVÁ, J.** *Proč podpořit školní přírodní zahrady a parky.* [online]. Příspěvek In Nadace Veronika. 2007. [Citace 27. 12. 2011]. Dostupné na:
<<http://nadace.veronica.cz/?Proc-podporit-skolni-prirodni-zahrady-a-parky>>.
11. **HÁBOVÁ, V.** *Školní zahrady se mohou stát součástí výuky na Vysočině.* [online]. Příspěvek In Chaloupky o. p. s. 2011. [Citace 28. 12. 2011]. Dostupné na:
<<http://www.chaloupky.cz/cs/2-skolni-zahrady-se-mohou-stat-soucasti-vyuky-na-vysocine.html>>.
12. **Hnutí DUHA.** [online]. *Česká divočina.* [Citace 3. 3. 2012]. Dostupné na:
<<http://hnutiduha.cz/nase-prace/ochrana-prirody/ceska-divocina/>>.
13. **Hra o Zemi.** [online]. *Seznamte se - ekologické organizace v České republice.* [Citace 7. 1. 2012]. Dostupné na: <<http://www.hraozemi.cz/zelena-seznamka.html>>.
14. **JANČAŘÍKOVÁ, K.** *Základy ekologie a problematiky životního prostředí pro pedagogy/Environmentální výchova/Cíle environmentální výchovy* [online]. Příspěvek In Enviwiki. 2009. [Citace 2. 1. 2012]. Dostupné na:
<http://www.enviwiki.cz/wiki/Základy_ekologie_a_problematiky_životního_prostředí_pro_pedagogy/Environmentální_výchova/Cíle_environmentální_výchovy#Br.C3.A1nit_odcizen.C3.AD_p.C5.99.C3.ADrod.C4.9B>.
15. **JOHANISOVÁ, N.** *Rozmanitost, a společné motivy v odpovědích ankety “pojem vztah k přírodě”;* *Odpovědi na anketní otázky.* [online]. Příspěvek In Envigogika. 2007, roč. 2, č. 1. [Citace 7. 1. 2012]. Dostupné na:
<<http://envigogika.cuni.cz/index.php/cz/cs/inspirace/20071/64-rozmanitosta-spolene-motivy-v-odpovdich-ankety-pojem-vztah-k-pirot>>.

16. **KOLMAŠ, M.** *Místo zeleně silnici ke Kauflandu, plánují radní v Brandýse.* [online]. ČT 24. 2012. [Citace 20. 2. 2012]. Dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/160753-misto-zelene-silnici-ke-kauflandu-planuji-radni-v-brandyse/>.
17. **KRAJHANZL, J.** *"Vztah k přírodě", jenže: co je to "příroda"?* [online]. Příspěvek In Český portál ekopsychologie. 2008. [Citace 24. 11. 2011]. Dostupné na: <http://www.vztahkprirode.cz/view.php?cisloclanku=2008050008>.
18. **KUKLIŠ, L.** *Počet a intenzita přírodních katastrof dramaticky roste.* [online]. Příspěvek In Gnosis9.net. 2005. [Citace 8. 5. 2011]. Dostupné na: <http://gnosis9.net/view.php?cisloclanku=2005090006>.
19. **LIBROVÁ, H.** *Josef Šmajs: Ohrožená kultura.* [online]. Příspěvek In Vesmír. Praha: Vesmír, 1996, roč. 6, č. 75, s. 343. [Citace 5. 1. 2012]. Dostupné na: <http://www.vesmír.cz/clanek/josef-smajs-ohrozena-kultura>.
20. **MATĚJČEK, T.** *Střediska ekologické výchovy a jejich úloha v geografickém vzdělávání.* [online]. Příspěvek In RVP. 2008. [Citace 7. 1. 2012]. Dostupné na: <http://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/2289/STREDISKA-EKOLOGICKE-VYCHOVY-A-JEJICH-ULOHA-V-GEOGRAFICKEM-VZDELAVANI.html>.
21. **MBA.** *Fenomén školních zahrad se vrací.* [online]. Příspěvek In Česká televize. 2011. [Citace 29. 12. 2011]. Dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/136587-fenomen-skolnich-zahrad-se-vraci/>.
22. **Meteocentrum.cz.** [online]. Ekologická etika. [Citace 8. 2. 2012]. Dostupné na: <http://www.meteocentrum.cz/zmeny-klimatu/filosofie-etika.php>.
23. **MOLDAN, B.** *Konečná definice trvale udržitelného rozvoje.* [online]. Příspěvek In Trvale udržitelný rozvoj. Rok neuveden. [Citace 6. 5. 2011]. Dostupné na: <http://trvala-udrizitelnost.sweb.cz/tur2.html>.
24. **NECHTMANOVÁ, I.** *Vědci: Děti se vzdalují přírodě.* [online]. Příspěvek In Ekolist. cz. Praha: EkoList, 2005, roč. 12. [Citace 3. 12. 2012]. Dostupné na: <http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/vedci-deti-se-vzdukuji-prirode>.
25. **Operační program životního prostředí.** [online]. *Stručně o OP Životní prostředí.* [Citace 4. 3. 2012]. Dostupné na: <http://www.opzp.cz/sekce/16/strucne-o-op-zivotni-prostredi/>.

26. **PASTOROVÁ, M.** *Průřezová témata ve školním vzdělávacím programu – zkušenosti z pilotních škol.* [online]. Příspěvek In Metodický portál RVP. [Citace 4. 3. 2012]. Dostupné na: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/2085/PRUREZOVA-TEMATA-VE-SKOLNIM-VZDELAVACIM-PROGRAMU-%E2%80%93-ZKUSENOSTI-Z-PILOTNICH-SKOL.html>>.
27. Pavučina. [online]. *Poslání a činnost.* [Citace 7. 12. 2012]. Dostupné na: <<http://www.pavucina-sev.cz/?idm=2>>.
28. **PELIKÁN, V.** *Skleníková generace.* [online]. Příspěvek In Sedmá generace – společensko – ekologický časopis. 2010, roč. 1. [Citace 22. 9. 2011]. Dostupné na: <<http://www.sedmagenerace.cz/text/detail/sklenikova-generace>>.
29. Portál ministerstva životního prostředí. [online]. *Ekocentra v České republice.* [Citace 28. 12. 2011]. Dostupné na: <<http://www.ekocentra.cz/>>.
30. Prožitková výchova. [online]. *Prožitková výchova.* [Citace 28. 12. 2011]. Dostupné na: <http://www.volny.cz/mkroc/Hry/stalker/Pro%9Eitkov%E1%20v%FDchova_i%20Stalker.htm>.
31. Sdružení TEREZA. [online]. *Sdružení TEREZA.* [Citace 7. 12. 2012]. Dostupné na: <<http://www.terezanet.cz/o-sdruzeni-tereza-ekologicka-vychova.html>>.
32. Sdružení TEREZA. [online]. *Sdružení TEREZA.* [Citace 7. 12. 2012]. Dostupné na: <<http://www.terezanet.cz/o-sdruzeni-tereza-ekologicka-vychova.html>>.
33. **STREJČKOVÁ, E.** *O tom, jak přibývá bariér mezi dětmi a přírodou, o souvisejícím výzkumu, a to vše jako výzva k řešení.* [online]. Příspěvek In Internetový portál pro trvale udržitelný život. Praha, 2005.[Citace 25. 5. 2011]. Dostupné na: <<http://www.sustainable.cz/pribyvabarier.htm>>.
34. **ŠIM.** *Tsunami v Japonsku: Hoří jaderná elektrárna.* [online]. Příspěvek In Blesk.cz. 2011. [Citace 20. 2. 2012]. Dostupné na: <<http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-japonsko-katastrofa/150101/tsunami-v-japonsku-hori-jaderna-elektrarna.html>>.
35. Toulcův dvůr. [online]. *O nás.* [Citace 25. 7. 2011]. Dostupné na: <<http://www.toulcuvdvur.cz/o-nas>>.
36. **VŮP.** *Vzniká nová metodika pro aktuální témata.* [online]. Příspěvek In Výzkumný ústav pedagogický. 2010. [Citace 25. 7. 2011]. Dostupné na:

<<http://www.vuppraha.cz/tvorba-a-overovani-modelovych-ocekavanych-vystupu-k-tematickym-okruhum-prurezovych-temat-pro-1-a-2-stupen-zakladniho-vzdelavani-a-pro-gymnazia>>.

37. Výroční zpráva školy za rok 2010/2011. [online]. Brandýs n. L., 2011. [Citace 4. 3. 2012]. Dostupné na: <<http://www.fzs-palachova.cz/Stahuj/VyrZprava10-11.pdf>>.
38. Wikipedie. [online]. *Český zahrádkářský svaz*. [Citace 30. 12. 2011]. Dostupné na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Český_zahrádkářský_svaz>.
39. ZŠ Na Výsluní. [online]. *Kontakt*. [Citace 2. 10. 2011]. Dostupné na: <<http://www.zsnavysluni.cz/index.php?sec=kontakt>>.

7. Přílohy

Seznam příloh:

Příloha I: Seznam všech základních škol Brandýs n. L. – Stará Boleslav	II
Příloha II: Vzor dotazníku (1. varianta)	III
Příloha III: Vzor dotazníku (2. varianta).....	V
Příloha IV: Víkendové dotazníky.....	VII
Příloha V: Mapa města Brandýs nad Labem – Stará Boleslav	X

Příloha I: Seznam všech základních škol Brandýs n. L. – Stará Boleslav

1) Základní škola Stará Boleslav

Adresa: Jungmannova 164, 250 02, Brandýs nad Labem - Stará Boleslav

Ředitelka: Mgr. Jarmila Stojčevská

2) Základní škola Brandýs n. L. - Stará Boleslav Palachova

Adresa: Palachova 337, 250 01, Brandýs nad Labem - Stará Boleslav

Ředitel: Mgr. František Tomášek¹⁸

3) Základní škola Na Výsluní

Adresa: Kostelecká 1750, 250 01, Brandýs nad Labem - Stará Boleslav

Ředitelka: Nina Kolářová¹⁹

(Brandýs nad Labem – Stará Boleslav. [online]. *Základní školy*. [Citace 2. 10. 2011].

Dostupné na: < <http://www.brandysko.cz/stranka-35.html>>.)

¹⁸ Na webových stránkách je stará informace. Od 1. 8. 2009 je ředitelem školy ZŠ Brandýs n. L. –Stará Boleslav Palachova Ing. Jaroslav Kindl. (Výroční zpráva školy za rok 2010/2011. [online]. Brandýs n. L., 2011. [Citace 4. 3. 2012]. Dostupné na: < <http://www.fzs-palachova.cz/Stahuj/VyrZprava10-11.pdf>>.).

¹⁹ Na webových stránkách je stará informace. Od 1. 9. 2011 je ředitelem školy Na Výsluní Jiří Mašín. (ZŠ Na Výsluní. [online]. *Kontakt*. [Citace 2. 10. 2011]. Dostupné na: <<http://www.zsnavysluni.cz/index.php?sec=kontakt>>.).

Příloha II: Vzor dotazníku (1. varianta)

Děkuji ti proto za vyplnění tohoto dotazníku.

1) Jsi holka nebo kluk?

2) S kým jsi trávil/a jarní prázdniny?

3) Jak a kde jsi trávil/a jarní prázdniny?

4) Jak by měl vypadat tvůj vysněný víkend? Kdo by byl tvým společníkem o tomto víkendu?

Příloha III: Vzor dotazníku (2. varianta)

Zajímá mě, co děláš o volném času a s kým ho trávíš.

Děkuji ti proto za vyplnění tohoto dotazníku.

1) Jsi dívka nebo chlapec?

2) S kým jsi trávil/a velikonoční prázdniny?

3) Jak a kde jsi trávil/a velikonoční prázdniny?

4) Jak by měl vypadat tvůj vysněný víkend? Kdo by byl tvým společníkem o tomto víkendu?

5) Co děláte s volným časem po škole?

6) Kam jezdíte/chodíte o víkendech?

Příloha IV: Víkendové dotazníky

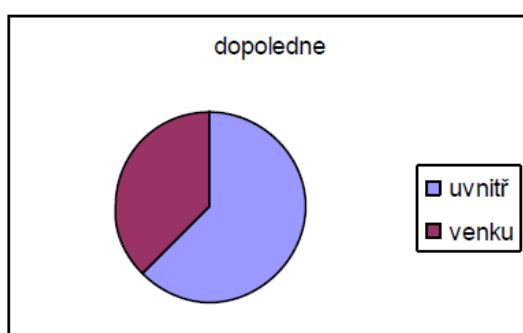
Grafy a tabulky jsou převzaty ze závěrečné zprávy „Výzkum odcizení člověka přírodě“, který byl prováděn Zájmovým sdružením Toulcův dvůr. Jedná se o část Emilie Strejčkové, Michaela Kropáčkové: Víkendové dotazníky (2005).

Dotazníky byly vyplňovány žáky základních škol a studenty gymnázií první dny v týdnu (pondělí, úterý) po prožitém víkendu.

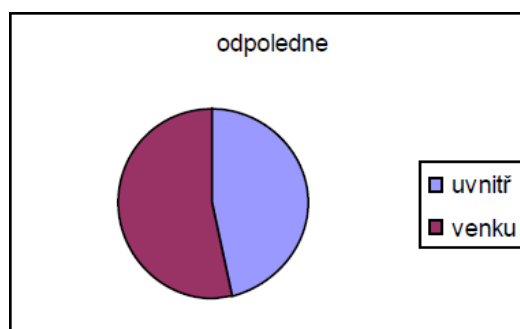
Jarní víkend v Praze

sobota ♀, ♂ (175)	dopoledne		odpoledne	
	ANO	NE	ANO	NE
uvnitř	133	42	106	69
venku	81	94	121	54

Tabulka I – Strávený čas dětí uvnitř a venku v sobotu (Strejčková, Kropáčková, 2005).

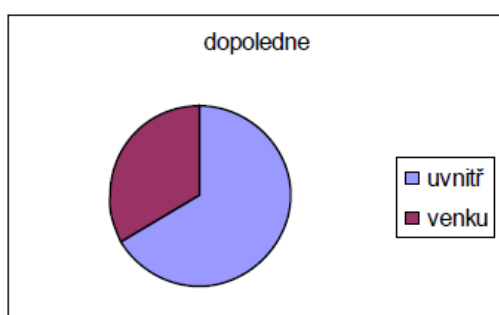
**Graf I – Strávený čas dětí v sobotu
dopoledne
(Strejčková, Kropáčková, 2005).**

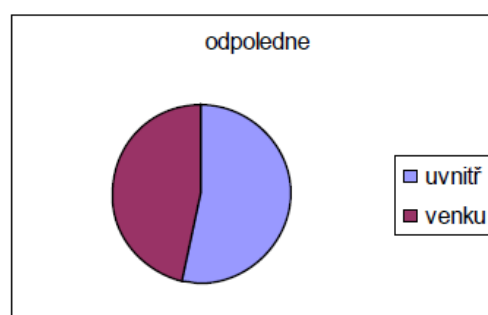
**Graf II – Strávený čas dětí v sobotu
odpoledne
(Strejčková, Kropáčková, 2005).**

neděle (175) ♀, ♂	dopoledne		odpoledne	
	ANO	NE	ANO	NE
uvnitř	136	39	123	52
venku	69	106	109	66

Tabulka II – Strávený čas dětí uvnitř a venku v neděli (Strejčková, Kropáčková, 2005).

Graf III – Strávený čas dětí v neděli dopoledne (Strejčková, Kropáčková, 2005) .

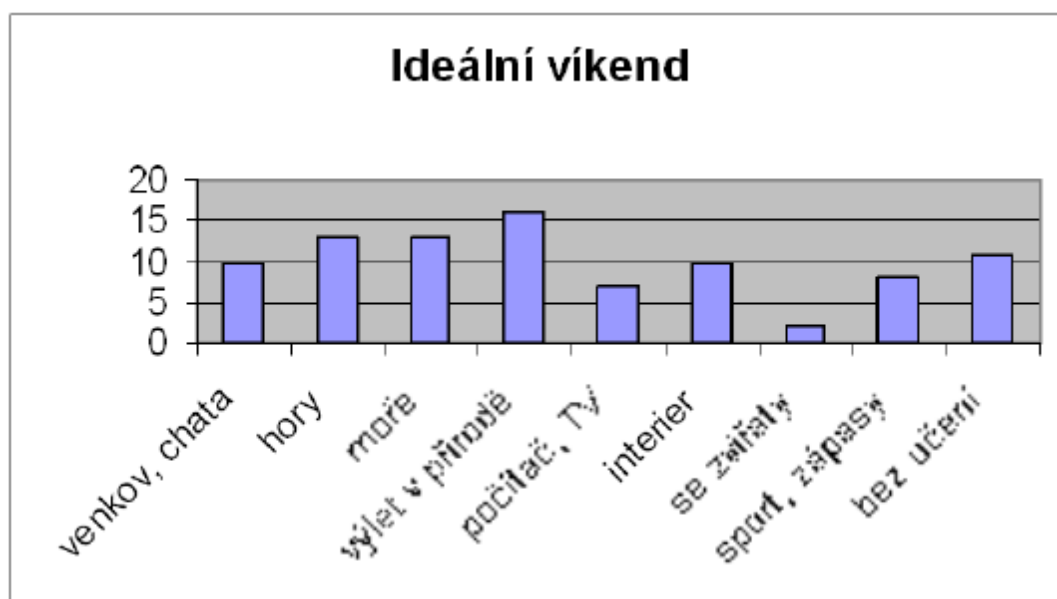

Graf IV – Strávený čas dětí v neděli odpoledne (Strejčková, Kropáčková, 2005).

Ideální víkend

venkov, chata	10
zimní sporty, hory	13
letní sporty, moře	13
výlet v přírodě	16
počítač, televize	7
obchody, kino, restaurace	10
se zvířaty	2
sport. kroužky, zápasy	8
bez učení	11

Tabulka III - Kde bys strávil ideální víkend? (Strejčková, Kropáčková, 2005).

Graf V – Ideální víkend (Strejčková, Kropáčková, 2005).

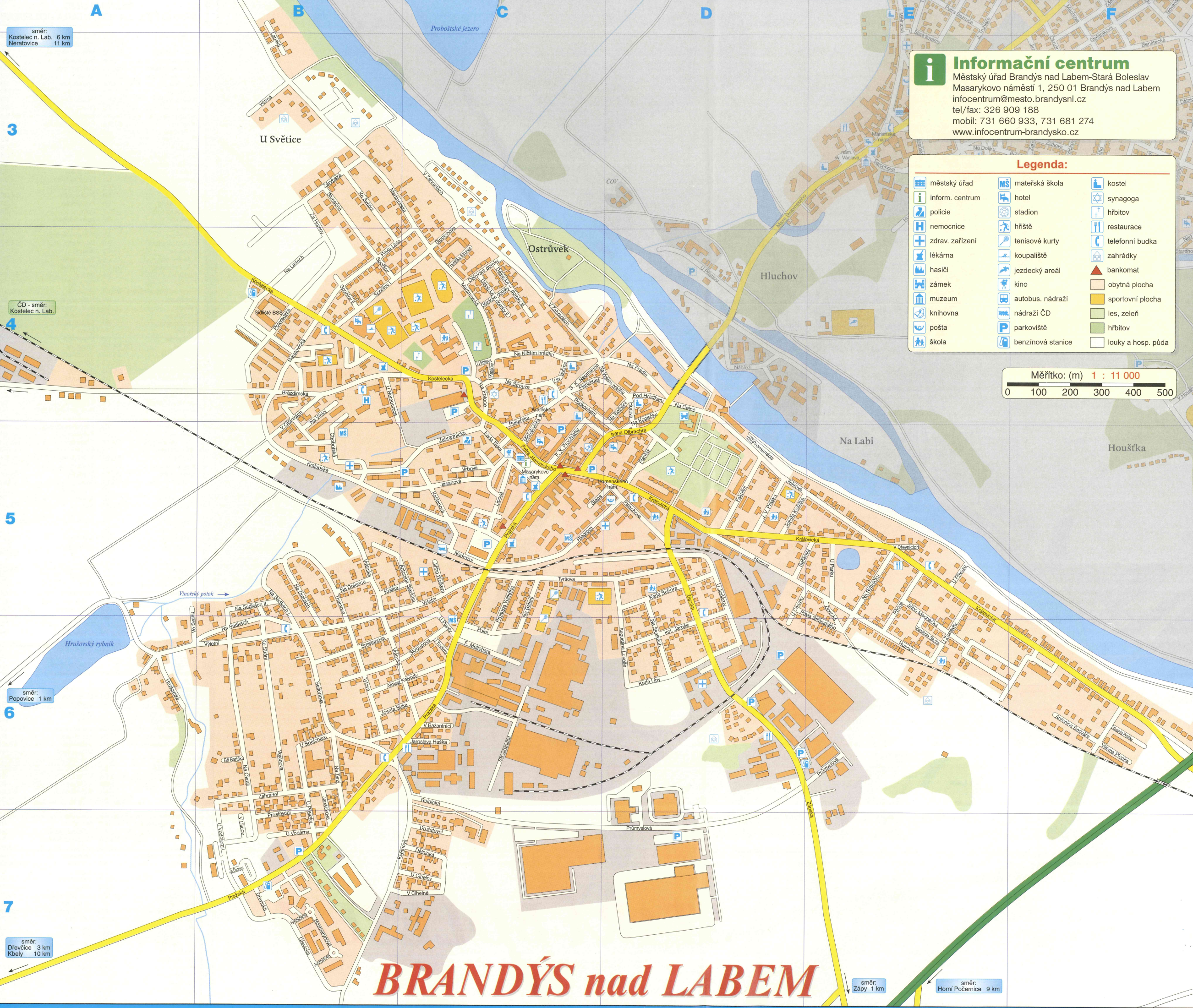
Příloha V: Mapa města Brandýs nad Labem – Stará Boleslav

Informační centrum

Městský úřad Brandýs nad Labem – Stará Boleslav

Masarykovo náměstí 1, 250 01 Brandýs nad Labem

infocentrum@mesto.brandysnl.cz

Informační centrum

Městský úřad Brandýs nad Labem-Stará Boleslav
Masarykovo náměstí 1, 250 01 Brandýs nad Labem
infocentrum@mesto.brandysnl.cz
tel/fax: 326 909 188
mobil: 731 660 933, 731 681 274
www.infocentrum-brandysko.cz

Legenda:

	městský úřad		mateřská škola		kostel
	inform. centrum		hotel		synagoga
	policie		stadion		hřbitov
	nemocnice		tenisové kurty		restaurace
	zdrav. zařízení		koupaliště		telefonní budka
	lékárna		jezdecký areál		zahrádky
	hasiči		kino		bankomat
	zámek		autobus. nádraží		obytná plocha
	muzeum		nádraží ČD		sportovní plocha
	knihovna		parkoviště		les, zeleň
	pošta		benzínová stanice		hřbitov
	škola				louky a hosp. půda

Měřítko: (m) 1 : 11 000

0 100 200 300 400 500

SEZNAM ULIC BRANDÝS n. LABEM, STARÁ BOLESLAV		
17. listopadu	F2	Nad Cihelnou
5. května	F3,G3	Nádražní
Aloise Kalvody	B6,C6	nám. sv. Václava
Antonína Bečváře	F6	Neratovická
Antonína Slavička	B5,C5	Obránců míru
Augustina Lukeše	D5,D6	Okružní
Balbinova	F3,F4	Ondříčкова
Benátecká	F3	Opočenská
Boleslavská	E3,F2	Palackého
Boženy Němcové	F3	Palachova
Brázdímská	A4,B4	Pavla Lista
Březinova	F3,G3	Pavla Stránského
Bři Bartáků	B6	Pekařská
Čsl. armády	G3	Petra Bezruč
Dělnická	C7	Petra Jilemnického
Dělnické domky	C4	Plantáž
Dělnické domky I.	C4	plk. Bilka
Dělnické domky II.	C4	Pod Hrádkem
Dělnické domky III.	C4	Pod Smetankou
Dobrovského	F2,F3	Podkostelní
Dr. Beneše	E3	Poleradská
Dr. Janského	E3	Polní
Družstevní	C7	pplk. Sochora
Dřevická	B7	Pražská
Dukelská	G4,H4	Prokopa Velikého
Dvořákova	F2	Prostřední
Eduarda Petišky	F6	Průhon
Erbenova	F2	Průmyslová
F. Melichara	C6	Přemyslova
F. X. Procházky	C4,C5	Příčná
Fakultní	D5	Riegrova
Františka Strunze	C4	Rolnická
Generála Strankmüllera	D1,E1	Rozmarýnová
Halašková	G3	S. K. Neumann
Hálkova	E3	Seifertova
Havířkova	F3	Sídlíště BSS
Heřmánekova	B7	Slepá
Horova	D4	Slovanská
Hrušovská	A6	Slunečná
Husova	D5,E5,E6	Smetanova
Husova alej	E3,E4	Sokolovská
Chobotská	B4,B5	Solidarity
Ivana Olbrachtova	C5,D5	Sportovní
J. V. Práška	D5	Spořitel
Jana Opletala	F3	Spořitel I.
Janáčkova	B6,B7	Spořitel II.
Jaroslava Haška	C6	Svatopluka Čecha
Jasanová	C5	Sychrova
Jasminová	B7	Šárochova
Jezdecká	E3	Šeříková
Jiráskova	C5	Šípkova
Jiřího Macháčka	E5,E6	Školní
Jiřího Wolkera	C5	Škroupova
Jiskrova	D5,E5	Štefánikova
Josefa Kožíška	D5	Thámová
Josefa Suka	B6,C6	Tichá
Josefa Truhláře	E2,E3,F2	Třebízského
Julia Mařáka	G3	Tylova
Jungmannova	E3	Tyršova
K. Dálčici	F3,G3	U Borku
Káránská	H3,H4	U Cihelny
Karla Lipy	D6	U Cikorky
Karla Šebora	D5	U Hřbitova
Karla Tájka	C5	U Jezera
Kaštanová	C5	U Jizdárny
Ke Stráni	B6	U Kapličky
Ke Světic	B3,B4	U Nemocnice
Kolářova	F3	U Parku
Komenského	E3,F3	U Pěšiny
Komenského nám.	E3,F3	U Planty
Kostelecká	B4,C4	U Prachárny
Kozinova	E3,F3,F4	U Prameny
kpt. Jaroše	D6	U Přelízky
kpt. Nálepký	H4	U Přístavu
Krajčířské nám.	C4	U Privozu
Královická	D5,E5,F6	U Staré kovárny
Kralupská	B5,C5	U Staré Skoly
Krátká	B5,C5	U Starého Labe
Květnová	B7,C6,C7	U sv. Vavřince
Labská	B2,B3	U Špejcharu
Lázeňská	E3,F4	U Továrny
Lesní	G3	U Vodárny
Lhotická	E1,E2	U Vodojemu
Lipová	C5	U Vosiho hnízda
Lomená alej	H3	Úzká
Máchova	F1,F2	V Bažantnici
Mariánské nám.	E3	V Břizkách
Martinovská	B3,C3,C4	V Cihelně
Masarykovo nám.	C5	V Dřevnicích
Maxe Svabinského	D3,D4	V Houšce
Mělnická	E2,E3	V Olšinkách
Michalovická	C4,C5	V Pecích
Mikoláše Alše	E2	V Uliče
Na Bateri	C5,C6	V Zahradách
Na Betháni	D4	V Zatiší
Na Celné	D4	Ve Svahu
Na Dolence	B5	Vestecská
Na Dolku	E3	Větrná
Na Drahách	B5,B6	Viléma Pločka
Na Hluboké cestě	E2	Vlastimila Šacha
Na Kloboučku	F2	Víci krtí
Na Kopečku	D4,D5	Vojanova
Na Ladech	B4	Vrábská
Na Nižším hrádku	C4	Vrbová
Na Okraji	B6	Vrchlického
Na Panském	F2	Výletní
Na Pisku	E3,F3	Zdeňka Fibicha
Na Potoce	C4	Za Dvorem
Na Prádle	D4	Za Humny
Na Praporci	G3	Zahradní
Na Rybníčku	E5	Zahradnická
Na Sádkách	B6	Záhybská
Na Sádkách I.	B5,B6	Zápská
Na Sádkách II.	B5	Zborovská
Na Skalkách	D5,D6	Železná
Na Strouze	C4	Žitkova
Na Šancích	G3,G4	
Na Turzi	B6	
Na Vinici	B4,B5	
Na Vršku	B4,B5,E3	
Na Vyšším hrádku	D4,C4	
Nábřeží	D4	

BRANDÝS nad LABEM

SEZNAM ULIC BRANDÝS N. LABEM, STARÁ BOLESLAV			
17. listopadu	F2	Nad Cihelnou	F3,F4,G3
5. května	F3,G3	Nádražní	C5
Aloise Kalvody	B6,C6	nám. sv. Václava	E3
Antonína Bečváře	F6	Neratovická	B4
Antonína Slavička	B5,C5	Obránců míru	F3,G3
Augustina Lukeše	D5,D6	Okružní	E2,F2
Balbinova	F3,F4	Ondříčkova	F2
Benátecká	F3	Opočenská	G3,H3
Boleslavská	E3,F2	Palackého	F3
Boženy Němcové	F3	Palachova	D5
Brázdímská	A4,B4	Pavla Lista	B4,C4
Březinova	F3,G3	Pavla Stránského	D5,E6
Bři Bartáků	B6	Pekařská	C4,C5
Čsl. armády	G3	Petra Bezruč	E2
Dělnická	C7	Petra Jilemnického	C5
Dělnické domky	C4	Platáž	C4,D4
Dělnické domky I.	C4	plk. Bilika	D4
Dělnické domky II.	C4	Pod Hrádkem	D4
Dělnické domky III.	C4	Pod Smetánkou	G3,G4
Dobrovského	F2,F3	Podkostelní	C4,D5
Dr. Beneše	E3	Poleradská	B4
Dr. Janského	E3	Polní	C6
Družstevní	C7	pplk. Sochora	F2
Dřevická	B7	Pražská	B6,B7,C5,C6
Dukelská	G4,H4	Prokopa Velikého	C5,C6
Dvořákova	F2	Prostřední	B6,B7
Eduarda Petišky	F6	Průhon	E3,F3
Erbenova	F2	Průmyslová	C7,D7
F. Melichara	C6	Přemyslova	E3
F. X. Procházky	C4,C5	Příčná	E5,E6
Fakultní	D5	Riegrova	C5,D5
Františka Strunze	C4	Rolnická	C6,C7
Generála Strankmüllera	D1,E1	Rozmarýnová	B7
Halašova	G3	S. K. Neumann	C4
Hájkova	E3	Seifertova	B5,B6
Havlíkova	F3	Sidlišťe BSS	B4
Hefmáňková	B7	Slepá	C5,D5
Horova	D4	Slovanská	F2
Hrušovská	A6	Slunečná	B3
Husova	D5,E5,E6	Smetanova	B6
Husova alej	E3,E4	Sokolovská	F3
Chobotská	B4,B5	Solidarity	G3
Ivana Olbracht	C5,D5	Sportovní	G3
J. V. Práška	D5	Spořilov	B4
Jana Opletala	F3	Spořilov I.	B4,C4
Janáčková	B6,B7	Spořilov II.	B4
Jaroslava Haška	C6	Svatopluka Čecha	F3
Jasanová	C5	Sychrova	F3
Jasminová	B7	Šárochova	E3
Jezdecká	E3	Šefíková	D5,E5
Jiráskova	C5	Šípkova	C3,C4
Jiřího Macháčka	E5,E6	Školní	E3
Jiřího Wolkera	C5	Škroupova	C6
Jiskrova	D5,E5	Štefánikova	F2,F3
Josefa Kožíška	D5	Thánova	B5,B6
Josefa Suka	B6,C6	Tichá	E2
Josefa Truhláře	E2,E3,F2	Třebízkého	E1,E2
Julia Mařáka	G3	Tylova	B6
Jungmannova	E3	Týrsova	C5,D5
K. Dálíci	F3,G3	U Borku	D1
Káranská	H3,H4	U Cihelny	D5,D6,C7
Karla Lipy	D6	U Cikorky	D5,D6
Karla Sebor	D5	U Hřbitova	C4
Karla Tájka	C5	U Jezera	C2
Kaštanová	C5	U Jizdárny	D5,D6
Ke Strání	B6	U Kapličky	C4
Ke Světlí	B3,B4	U Nemocnice	B4,C5
Kolářova	F3	U Parku	E5
Komenského	E3,F3	U Pěšiny	H3
Komenského nám.	E3,F3	U Planty	C5,C6
Kostelecká	B4,C4	U Prachárny	E2
Kozinova	E3,F3,F4	U Pramene	E2
kpt. Jaroše	D6	U Přelízky	B6,B7
kpt. Nálepky	H4	U Přístavu	C4
Krajčířské nám.	C4	U Přívozu	E5
Královická	D5,E5,F6	U Staré kovárně	E2,E3
Kralupská	B5,C5	U Staré školy	E3
Krátká	B5,C5	U Starého Labe	F4,G4
Květnová	B7,C6,C7	U sv. Vavřince	C4
Labská	B2,B3	U Špejcharu	B6
Lázeňská	E3,F4	U Továrny	C6
Lesní	G3	U Vodárny	B7
Lhotecká	E1,E2	U Vodojemu	B7
Lipová	C5	U Vosiho hnízda	H3
Lomená alej	F1,F2	U Zastávky	E5,E6
Máchova	F3	Úzká	H4
Mariánské nám.	E3	V Bažantnici	C6
Martinovská	B3,C3,C4	V Blížkách	H3
Masarykovo nám.	C5	V Cihelně	B7,C7
Maxe Švabinského	D3,D4	V Dřevnicích	E5
Mělnická	E2,E3	V Houšťce	F4,G4
Michalovická	C4,C5	V Olšinkách	B4,B5
Mikoláše Alše	E2	V Pecích	E2
Na Baterii	C5,C6	V Uliče	B7
Na Betháni	D4	V Zahradách	C3,C4
Na Celně	D4	V Zátíší	G3
Na Dolence	B5	Ve Svahu	A5,A6
Na Dolíku	E3	Vestecská	F3,G3
Na Drahách	B5,B6	Větrná	B3
Na Hluboké cestě	E2	Viléma Pločka	F6
Na Kloboučku	F2	Vlastimila Šacha	E6
Na Kopečku	D4,D5	Vičí krtí	G4,H4
Na Ladech	B4	Vojanova	B6
Na Nižším hradku	C4	Vrábská	B5,B6,C6
Na Okraji	B6	Vrbová	C5
Na Panském	F2	Vrchlického	F2
Na Pisku	E3,F3	Výletní	A6,B6,C5
Na Potoce	C4	Zdeňka Fibicha	F2,F3
Na Prádle	D3	Za Dvorem	B7
Na Praporci	G4	Za Humny	B3,B4
Na Rybníčku	E5	Zahradní	B6
Na Sádkách	B6	Zahradnická	C5
Na Sádkách I.	B5,B6	Zahradnickova	F3
Na Sádkách II.	B5	Zápská	D5,D6,E7
Na Skalkách	D5,D6	Zárýbská	B3
Na Strouze	C4	Zborovská	F3
Na Šancích	G3,G4	Železná	E5,E6
Na Tvrzi	B6	Žižkova	F3
Na Vinici	B4,B5		
Na Vršku	B4,B5,E3		
Na Vyším hradku	D4,C4		
Nábřeží	D4		